

ΛΟΓΟΣ ΕΙΚΟΣΤΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ

Περί ταπεινοφροσύνης

Περί τῆς τῶν παθῶν ἀπωλείας
τῆς ὑψίστου ταπεινοφροσύνης,
ἀοράτῳ αἰσθήσει ἐγγινομένης·
ὅς ἀνάβασιν ἴσχυσεν, θαρσεῖτω,
τὸν διδάσκαλον γὰρ Χριστὸν
μιμησάμενος σέσωσται.

(Διὰ τὴν ὑψίστην ταπεινοφροσύνην, ἡ ὁποία
ἀποκτᾶται
μὲ μυστικὸν τρόπον καὶ ἐξολοθρεύει τὰ πάθη)

1. (988.) Ὁ ἀγάπης Κυρίου
κυρίως, καὶ ταπεινοφροσύνης
πρέποντως, καὶ μακαρίας
ἀγνείας ἀληθῶς, καὶ ἐλλάμψεως
Θεοῦ ἐναργῶς, καὶ φόβου αὐτοῦ
ἀψευδῶς, καὶ πληροφορίας
καρδίας εἰλικρινῶς αἰσθησιν καὶ
ἐνέργειαν διὰ λόγου ὄρατοῦ
διηγεῖσθαι βουλόμενος, καὶ τοὺς
ταύτης ἀγεύστους ἐν ἐξηγήσει
περὶ τῶν τοιούτων φωτίζειν
δοκῶν, ὁμοίον τι ποιεῖ ἀνδρὶ, τῷ
τοὺς μὴ γευσάμενους μέλιτος
πῶποτε τὴν τούτου γλυκύτητα
διὰ λόγων, καὶ ὑποδειγμάτων
διδάσκειν θέλοντι. Ἄλλ' ὁ μὲν
δεύτερος εἰς μάτην φιλολογεῖ,
ἵνα μὴ εἶπω βαττολογεῖ· ὁ δὲ
πρότερος, ἢ ἀπειρος τῆς ἑαυτοῦ
διηγήσεως κατέστηκεν, ἢ ὑπὸ
κενοδοξίας ὀξέως ἐμπαίζεται.

2. Προέθηκεν ὁ λόγος θησαυρὸν
εἰς βάσανον ἐν ὀστρακίνοις
σκεύεσι, μᾶλλον δὲ σώμασι,
κατησφαλισμένον ὑπάρχοντα,
παντὶ λόγῳ τῆ ποιότητι
ἀγνώριστον διαμένοντα, μόνην
δὲ τὴν ἄνωθεν ἐπιγραφὴν
ἀκατάληπτον περικείμενον

ΕΚΕΙΝΟΣ ποῦ θέλει νὰ διηγήται μὲ λόγια αἰσθητὰ
τὴν αἰσθησι καὶ τὴν ἐνέργεια τῆς ἀγάπης τοῦ
Κυρίου στὴν κυριολεξία τῆς, καὶ τῆς ἀγίας
ταπεινοφροσύνης καθὼς πρέπει, καὶ τῆς μακαρίας
ἀγνότητος ἀληθινά, καὶ τῆς θείας ἐλλάμψεως
παραστατικά, καὶ τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ
πραγματικά, καὶ τῆς ἐσωτερικῆς πληροφορίας
ἀλάνθαστα, καὶ φαντάζεται ὅτι θὰ δώση νὰ
καταλάβουν αὐτὰ τὰ πράγματα μὲ τὴν ἐξήγησί
του ὅσοι δὲν τὰ ἔχουν γευθῆ προσωπικῶς, αὐτὸς
ὁμοιάζει μὲ ἐκεῖνον ποῦ θέλει νὰ ἐξηγήσῃ μὲ
λόγια καὶ παραδείγματα, πόσο γλυκὸ εἶναι τὸ μέλι
σὲ ἐκείνους ποῦ ποτὲ δὲν τὸ ἐγεύθησαν. Καὶ ὁ μὲν
δεύτερος ἄδικα φιλολογεῖ, γιὰ νὰ μὴν εἶπῳ
βαττολογεῖ, ὁ δὲ πρῶτος ἢ ἀγνοεῖ αὐτὰ ποῦ
διηγεῖται ἢ ἐμπαίζεται ὑπερβολικὰ ἀπὸ τὴν
κενοδοξία.

2. Ὁ παρῶν λόγος παρουσίασε ἐνώπιόν μας πρὸς
ἐξέτασι ἕναν θησαυρὸ, ὁ ὁποῖος εὐρίσκεται
ἀσφαλισμένος μέσα σὲ ὀστράκινα σκεύη ἢ
καλύτερα σὲ ἀνθρώπινα σώματα. Ἐνα θησαυρὸ
ποῦ ἢ ποιότης του δὲν μπορεῖ καθόλου νὰ
κατανοηθῆ μὲ λόγια. Ἔχει δὲ ὁ θησαυρὸς αὐτὸς
ἀπ' ἔξω μόνο μία ἐπιγραφὴ, ἡ ὁποία εἶναι
ἀκατανόητη καὶ παρέχει πολλὴν καὶ ἀτέλειωτη
ἐρευνητικὴ προσπάθεια σὲ ὅσους ζητοῦν νὰ τὴν
ἐξηγήσουν μὲ λόγια. Καὶ ἡ ἐπιγραφὴ αὐτὴ ἔχει ὡς
ἐξῆς: «Η ΑΓΙΑ ΤΑΠΕΙΝΩΣΙΣ».

3. Ὅσοι ὀδηγοῦνται ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ, ἄς
εἰσέλθουν μαζί μας στὸ νοερὸ καὶ πάνσοφο τοῦτο
συνέδριο καὶ ἄς κρατοῦν νοερῶς στὰ χέρια τους
θεόγραπτες πλάκες γνώσεως.

πολλήν καὶ ἀπέραντον τοῖς
λόγῳ ζητοῦσι τὴν ἔρευναν, καὶ
τὸν μόχθον [κόπον]
παρέχουσιν. Εἶχε δὲ ἡ λέξις
οὕτως· Ἡ ἀγία ταπεινώσις.

3. Ὅσοι Πνεύματι Θεοῦ ἄγονται,
οὗτοι ἡμῖν εἰς τὸ νοερὸν τοῦτο
καὶ πάνσοφον συνεισιέτωσαν
συνέδριον, πλάκας γνώσεως
θεογράφους σὺν αὐτοῖς μετὰ
χειρᾶς νοερᾶς ἐπιφερόμενοι· καὶ
συνεληλύθαμεν καὶ
συνεζητήκαμεν, καὶ
βεβασανίκαμεν τῆς τιμίας
ἐπιγραφῆς τὴν δύναμιν. Καὶ ὁ
μὲν ἔλεγε λήθην τῶν
κατορθουμένων προσεχῆ· ἕτερος
δὲ τὸ πάντων ἐσχατώτερον καὶ
ἀμαρτωλώτερον ἑαυτὸν
λογίζεσθαι· ἄλλος ἐπίγνωσιν
νοῦς τῆς οἰκειᾶς ἀσθενείας καὶ
ἀδυναμίας· ἕτερος, τὸ
προκαταλαμβάνειν τὸν πλησίον
ἐν παροργισμοῖς καὶ λύειν
πρῶτον τὴν μῆνιν· ἕτερος πάλιν
χάριτος Θεοῦ καὶ συμπαθείας
ἐπίγνωσιν· ἄλλος
συντετριμμένης ψυχῆς αἴσθησιν,
καὶ θελήματος οἰκειοῦ ἄρνησιν.

Ἐγὼ δὲ πάντων ἀκηκῶς, καὶ ἐν
ἑαυτῷ ταῦτα ἐπεσκεμμένως τε
καὶ νηφάντως βεβασανικῶς, τὴν
μακαρίαν ἐκείνης αἴσθησιν δι'
ἀκοῆς μανθάνειν οὐ δεδύνημαι.
Διόπερ καὶ ἔσχατος πάντων ὡς
κύων ἐκ ψιχίων τραπέζης τῶν
γνωστικῶν καὶ μακαρίων
ἐκπιπτόντων αὐτῶν τοῦ
στόματος συλλελεχῶς περὶ
ταύτης ὀριζόμενος εἶπον· (989.)
Ταπεινοφροσύνη ἐστὶ ἀνώνυμος
χάρις ψυχῆς, μόνοις εὐώνυμος·
τοῖς τὴν πείραν εἰληφόσιν,

Ἄρχισε λοιπὸν τὸ συνέδριον. Συγκεντρωθήκαμε καὶ
συζητήσαμε καὶ ἐρευνήσαμε ἐξεταστικὰ τὴν
σημασία τῆς σπουδαίας αὐτῆς ἐπιγραφῆς. Ἕνας
ἔλεγε ὅτι ταπεινοφροσύνη εἶναι τὸ νὰ λησμονῆς
ἀμέσως τὰ κατορθώματά σου. Ἄλλος, τὸ νὰ
θεωρῆς τὸν ἑαυτό σου πιὸ τελευταῖο καὶ πιὸ
ἀμαρτωλὸ ἀπὸ ὅλους. Ἄλλος, τὸ νὰ γνωρίσης
καλὰ μὲ τὸν νοῦ σου τὴν ἰδική σου ἀδυναμία καὶ
ἀσθένεια. Ἄλλος, τὸ νὰ προλαμβάνης σὲ
φιλονεικίης νὰ διαλύης πρῶτος τὴν ὀργή. Ἄλλος,
τὸ νὰ γνωρίζης καλὰ τὴν χάρι καὶ τὴν
εὐσπλαγχνία τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἕνας ἄλλος πάλιν, τὸ
νὰ αἰσθάνεσαι ψυχικὴ συντριβὴ καὶ νὰ ἀπαρνηῖσαι
τὸ ἰδικό σου θέλημα.

Καὶ ἐγὼ ἀφοῦ τὰ ἄκουσα ὅλα αὐτά, καὶ ἀφοῦ τὰ
ἐξέτασα μόνος μου μὲ πολλὴ περίσκεψιν καὶ
προσοχή, δὲν κατώρθωσα μὲ ὅσα ἄκουσα νὰ
καταλάβω τὴν ἔννοια τῆς μακαρίας
ταπεινοφροσύνης. Γι' αὐτὸ ὡς ἔσχατος ὄλων,
ἀφοῦ ἐμάζευσα ὅπως ὁ σκύλος τὰ ψίχουλα ποὺ
ἔπесαν ἀπὸ τὸ τραπέζι τῶν γνωστικῶν ἐκείνων
καὶ μακαρίων Πατέρων, κατέληξα στὸν ἐξῆς
ὀρισμό:

Ἡ ταπεινοφροσύνη εἶναι ἀνώνυμη χάρις τῆς
ψυχῆς ἢ ὅποια μπορεῖ νὰ ὀνομασθῆ μόνον ἀπὸ
ὄσους τὴν ἐδοκίμασαν ἐκ πείρας. Εἶναι
ἀνέκφραστος πλοῦτος, ὀνομασία τοῦ Θεοῦ, δωρεὰ
τοῦ Θεοῦ, ἐφ' ὅσον Ἐκεῖνος λέγει: «Μάθετε οὐκ
ἀπ' Ἀγγέλου, οὐκ ἀπ' ἀνθρώπου, οὐκ ἀπὸ δέλτου,
ἀλλ' ἀπ' ἐμοῦ», δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ἐνοίκησί μου καὶ
τὴν ἔλλαμψί μου καὶ τὴν ἐνέργειά μου μέσα σας,
«ὅτι πρᾶος εἰμι καὶ ταπεινός τῆ καρδία καὶ τῷ
λογισμῷ καὶ τῷ φρονήματι, καὶ εὗρήσετε
ἀνάπαυσιν πολέμων καὶ κουφισμὸν λογισμῶν
ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν» (πρβλ. Ματθ. ια' 29).

4. Διαφορετικὴ εἶναι ἡ ὄψις ποὺ παρουσιάζει ἡ
ὄσια αὕτη ἄμπελος ὅταν ἀκόμη ἐπικρατῆ ὁ
χειμῶνας τῶν παθῶν, καὶ διαφορετικὴ ὅταν πλέον
ἔλθῃ ἡ ἀνοιξίς (καὶ ἡ ἔναρξις) τῶν καρπῶν, καὶ
διαφορετικὴ ὅταν φθάσῃ τὸ θέρος τῶν ἀρετῶν,
παρ' ὅλον ὅτι ὅλες αὐτὲς οἱ ὄψεις συμβάλλουν σὲ
μία καὶ τὴν αὐτὴ εὐφροσύνη καὶ καρποφορία. Γι'

ἄφραστος πλοῦτος Θεοῦ
ὄνομασία, καὶ χορηγία. Μάθετε
γὰρ, φησὶν, οὐκ ἀπ' ἀγγέλου,
οὐκ ἀπ' ἀνθρώπου, οὐκ ἀπὸ
δέλτου, ἀλλ' ἀπ' ἐμοῦ, τοῦτ'
ἔστιν, ἐκ τῆς ἐμῆς ἐν ὑμῖν
ἐνοικειώσεως καὶ ἐλλάμψεως,
καὶ ἐνεργείας· ὅτι πρᾶός εἰμι καὶ
ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ, καὶ τῷ
λογισμῷ, καὶ τῷ φρονήματι, καὶ
εὐρήσετε ἀνάπαυσιν πολέμων,
καὶ κουφισμὸν λογισμῶν ταῖς
ψυχαῖς ὑμῶν.

4. Ἄλλη τῆς ὁσίας ταύτης
ἀμπέλου ἢ θεᾶ ἐν χειμῶνι
παθῶν ἔτι, καὶ ἄλλη ἐν ἔαρι
λοιπὸν τῶν καρπῶν· καὶ ἕτερα ἢ
ἐν θέρει τῶν ἀρετῶν, εἰ καὶ εἰς
μίαν πᾶσαι αὐτῆς αἰ θεωρίαι
συντρέχουσιν τὴν εὐφροσύνην
καὶ καρποφορίαν· ὅθεν καὶ
οἰκεῖα ὡσπερ εἰ τὰ σύμβολα καὶ
τὰ τεκμήρια τῶν καρπῶν
κέκτηνται. Ὅταν μὲν γὰρ ἐν
ἡμῖν ὁ τῆς ὁσίας ταύτης
ἐπανθεῖν βότρους ἄρξῃται,
μισοῦμεν εὐθέως μετὰ πόνου
πᾶσαν ἀνθρωπίνην δόξαν καὶ
εὐφημίαν· θυμὸν καὶ ὀργὴν ἐξ
ἑαυτῶν ἐξορίζοντες.
Προκοπτούσης δὲ λοιπὸν τῆς
βασιλίδος ταύτης τῶν ἀρετῶν τῇ
πνευματικῇ ἡλικίᾳ ἐν τῇ ψυχῇ,
εἰς οὐδὲν, μᾶλλον εἰς βδέλυγμα,
πάντα τὰ παρ' ἡμῶν
ἐκτελούμενα ἀγαθὰ
λογιζόμεθα, πᾶσαν ἡμέραν
προστιθέναί μᾶλλον τῷ φορτίῳ
ἐν ἀγνώστῳ σκορπισμῷ
ὑπολαμβάνοντες· τὴν δὲ τῶν ἐν
ἡμῖν ἐπιδημούντων θείων
χαρισμάτων περιουσίαν, ὡς
προσθήκην πλείονος κολάσεως,

αὐτὸ ἐμφανίζει καὶ τὰ ἀντίστοιχα σημάδια καὶ τὶς
ἀποδείξεις τῶν κατὰ καιροῦς καρπῶν τῆς.

5. Ὅταν ἀρχίζῃ νὰ ἀνθίζῃ μέσα μας ἡ σταφυλὴ
τῆς ὁσίας αὐτῆς ἀμπέλου, αἰσθανόμεθα πάραυτα
κόπωση καὶ μίσος πρὸς κάθε ἀνθρώπινη δόξα καὶ
ἔπαινο, ἐνῶ συγχρόνως ἐξορίζομε ἀπὸ μέσα μας
τὸν θυμὸν καὶ τὴν ὀργήν. Ὅσο δὲ ἐν τῷ μεταξύ
προχωρεῖ κατὰ τὴν πνευματικὴν ἡλικίαν μέσα στὴν
ψυχὴ, ἢ βασιλίσει αὐτὴ τῶν ἀρετῶν, κάθε καλὸ
ποῦ ἐκτελοῦμε τὸ θεωροῦμε μηδὲν ἢ μᾶλλον
βδέλυγμα. Κυρίως συλλογιζόμεσθε ὅτι κάθε
ἡμέρα ποῦ περνᾷ ἀυξάνει τὸ φορτίο τῶν ἀμαρτιῶν
μας ἐξ αἰτίας κρυφῶν καὶ ἀσυναίσθητων
ἀμαρτιῶν καὶ ἀμελειῶν, ποῦ σκορπίζουν τὸν
πλοῦτο τῆς ψυχῆς.

Τὸ δὲ πλῆθος τῶν χαρισμάτων ποῦ μᾶς χορηγεῖ ὁ
Θεὸς τὸ βλέπομε σὰν αἰτία μεγαλυτέρας τιμωρίας,
γιατὶ δὲν μᾶς ἀξίζει. Ἔτσι ὁ νοῦς ἀσφαλιζέται ἀπὸ
τοὺς κλέπτες κλεισμένος μέσα στὸ βαλάντιο τῆς
μετριοφροσύνης. Ἀκούει μόνο τὰ κτυπήματα καὶ
τὰ παιγνίδια τους, χωρὶς νὰ ἐπηρεάζεται καθόλου
ἀπὸ αὐτά. Καὶ τοῦτο, διότι ἡ μετριοφροσύνη εἶναι
ταμεῖο ἀπαραβίαστο.

6. Ἐτολμήσαμε δι' ὀλίγων νὰ φιλοσοφήσωμε γιὰ
τὴν ἄνθησι καὶ τὴν μικρὴ ἀνάπτυξι τούτου τοῦ
ἀειθαλοῦς καρποῦ. Ἀλλὰ γιὰ τὸ ποιὸν εἶναι τὸ
τέλειο βραβεῖο, ὁ τέλειος καρπὸς τῆς ἱερᾶς αὐτῆς
ἀρετῆς, ὅσοι εἴσθε οἰκεῖοι τοῦ Κυρίου, ἐρωτήσατε
τὸν Κύριον. Γιὰ τὴν ποσότητα καὶ μεγαλωσύνη
τῆς ὁσίας αὐτῆς ἀρετῆς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ
ὀμιλήσω. Γιὰ τὴν ποιότητά της πάλι εἶναι ἀκόμη
πιὸ ἀδύνατο.

Ἔτσι ἂς ἐπιχειρήσωμε πάλι νὰ ὀμιλήσωμε γιὰ τὶς
ιδιότητές της σύμφωνα μὲ τὴν σκέψι ποῦ ἤλθε
στὸν νοῦν μας.

7. Ἡ μετάνοια ποῦ γίνεται μὲ συνεχῆ φροντίδα καὶ
τὸ πένθος ποῦ εἶναι καθαρισμένο ἀπὸ κάθε
κηλίδα καὶ ἡ ὀσιωτάτη τῶν ἀρχαρίων ταπεινώσις
διαφέρουν καὶ διακρίνονται μεταξύ τους ὅσο ὁ
ἄρτος ἀπὸ τὴν ζύμη καὶ τὸ ἀλεύρι. Διότι

ὡς οὐκ ἀξίους αὐτῶν
ὕποπτεύομεν. Διὸ τότε καὶ μένει
ὁ νοῦς ἄσυχλος ἐν βαλαντίῳ
μετριότητος ἑαυτὸν
κατασφαισάμενος, τοὺς
κτύπους μόνον καὶ τὰ ἀθύρματα
τῶν κλεπτῶν ἀκούων, καὶ ὑπ'
οὐδενὸς τούτων ἐπηρεασθῆναι
δυνάμενος, εἴπερ μετριότης
ἐστὶν ταμείον ἀνεπιχείρητον.

5. Περὶ μὲν οὖν τῆς ἀνθηφορίας
καὶ προκοπῆς βραχείας τοῦ
ἀειθαλοῦς καρποῦ διὰ
μικρολογίας φιλοσοφεῖν
τετολμήκαμεν· τί δὲ λοιπὸν τὸ
τέλειον ἔπαθλον τῆς ἱεραίας, τὸν
Κύριον οἱ τοῦ Κυρίου οἰκεῖοι
ἔρωτήσατε. Περὶ μὲν οὖν τῆς
ποσότητος τῆς οὐσίας ταύτης
λέγειν οὐ δυνατόν· περὶ δὲ τῆς
ποιότητος ἀδυνατώτερον
φράσαι. Πλὴν δὲ περὶ τῆς
ιδιότητος κατὰ τὴν
ὑπεισελθοῦσαν ἡμῖν ἔννοιαν
λέγειν ἐπιχειρήσομεν.

6. Μετάνοια, μεμεριμνημένη
μέντοι, καὶ πένθος
ἀφηγησιζόμενον πάσης κηλίδος,
καὶ ἡ πανόσιος εἰσαγομένων
ταπείνωσις, τοσαύτην ἀπ'
ἀλλήλων τὴν διαφορὰν, καὶ τὴν
διάκρισιν κέκτηνται, ὅσην ἔχει
παρὰ τὸν ἄρτον ἢ ζύμη καὶ ὁ
ἄλευρος. Συντρίβεται μὲν γὰρ
ψυχὴ καὶ λεπτύνεται διὰ
μετανοίας ἐναργοῦς· ἐνοῦται δὲ
πως, καὶ ἴν' οὕτως εἶπω
συμφύρεται Θεῷ δι' ὕδατος
πένθους ἀψευδοῦς· ἐξ οὗ καὶ
ἐξάψασα πῦρ Κυρίου
ἀρτοποιεῖται καὶ στερεοῦται ἢ
μακαρία ταπείνωσις ἢ ἄζυμος
καὶ ἄτυφος· ὅθεν καὶ ὡς εἰς μίαν

συντρίβεται πρῶτα ἡ ψυχὴ καὶ λεπτύνεται μὲ τὴν
πραγματικὴν μετάνοια.

Ἐπειτα ἐνώνεται κατὰ κάποιον τρόπο καί, ἄς τὸ
εἰπῶ ἔτσι, συμφύρεται μὲ τὸν Θεὸν μὲ τὸ ὕδωρ τοῦ
ἀληθινοῦ πένθους. Ἐν συνεχείᾳ, ἀφοῦ ἀνάψη μὲ
τὸ πῦρ τοῦ Κυρίου, ἐμφανίζεται ὡς στερεὸς ἄρτος
ἢ μακαρία ταπείνωσις, ἢ ἄζυμος καὶ ἄτυφος, (ἢ
ὅποια δηλαδὴ εἶναι ἀπηλλαγμένα ἀπὸ τὴν ζύμη
τῆς κακίας καὶ τὴν ὑπερηφάνεια).

Καὶ ὅπως κάθε μία ἀπὸ τὶς τρεῖς αὐτὲς ἀρετὲς, τὶς
ὅμοιες μὲ τρίπλοκην ἀλυσίδα ἢ καλύτερα μὲ
οὐράνιον τόξο, ἐμφανίζει τὴν ἴδια δύναμι καὶ
ἐνέργεια καὶ ἀποβλέπει στὸν ἴδιο στόχο, θὰ
πρέπει ὅπωςδήποτε νὰ ἔχουν μεταξύ τους καὶ τὶς
ιδιότητες κοινές. Ἐτσι ὅποιο θὰ ὀνομάσης σημάδι
τῆς μιᾶς, θὰ τὸ εὗρης νὰ εἶναι γινώρισμα καὶ τῆς
ἄλλης.

Αὐτὸ δὲ ποῦ εἶπα θὰ προσπαθῆσω μὲ συντομία νὰ
τὸ ἀποδείξω καὶ νὰ τὸ ἐπικυρώσω.

8. Πρῶτη καὶ ἐξαιρετικὴ ιδιότης τῆς ὡραίας καὶ
ἀξιοθαύμαστης αὐτῆς τριάδος εἶναι ἢ μετὰ
πολλῆς χαρᾶς ὑποδοχὴ τῆς ἀτιμίας, τὴν ὅποια
δέχεται μὲ ἀνοικτὰ τὰ χέρια καὶ τὴν
ἐναγκαλίζεται, μὲ τὴν σκέψι ὅτι καταπαύει καὶ
κατακαίει ψυχικὲς ἀσθένειες καὶ μεγάλες
ἁμαρτίες. Δεύτερο γινώρισμά της εἶναι ἢ
ἐξαφάνισις κάθε ἐκδηλώσεως θυμοῦ, καθὼς καὶ ἢ
μετριοφροσύνη γι' αὐτὴ τὴν ἐπιτυχία. Ἡ τρίτη δὲ
καὶ ἀνωτέρα βαθμίδα εἶναι ἢ ἀναμφίβολος
ἀμφιβολία γιὰ τὴν ἰσχύ τῶν καλῶν μας ἔργων,
καθὼς καὶ ἢ συνεχῆς ἔφεσις γιὰ μάθησι.

9. Ὅπως «τέλος νόμου καὶ προφητῶν Χριστός, εἰς
δικαιοσύνην παντὶ τῶ πιστεύοντι» (Ρωμ. ι' 4), ἔτσι
καὶ τέλος τῶν ἀκαθάρτων παθῶν σὲ καθέναν ποῦ
δὲν προσέχει εἶναι ἢ κενοδοξία καὶ ἢ
ὑπερηφάνεια. Μὲ τὸ νὰ τὶς φονεύη δὲ αὐτὲς ἢ
νοερὰ ἔλαφος τῆς ταπεινοφροσύνης (1),
διαφυλάττει ἐκεῖνον ὁ ὅποιος συζῆ μαζί της
ἀπρόσβλητον ἀπὸ κάθε θανατηφόρο δηλητήριο.
Ποῦ νὰ ἐμφανισθῇ ἀλήθεια σ' αὐτὴν τὸ δηλητήριο

δύναμιν, καὶ ἐνέργειαν, καὶ
συνθέουσα ἑαυτῇ ἢ πανόσιος
αὕτη τρίσειρος ἄλυσις, (992.)
μᾶλλον δὲ ἴρις, οἰκείας πῶς καὶ
τὰς ἐργασίας, καὶ ἰδιότητας
κέκτηται· καὶ ὅπερ ἂν θατέρας
εἴποις ὑπάρχειν σύμβολον,
τοῦτο καὶ τῆς ἐτέρας εὐροῖς ἂν
γινόμενον γνῶρισμα. Διὸ καὶ ἐν
συντόμῳ τὸ εἰρημένον δι'
ἀποδείξεως κυρῶσαι
πειράσομαι.

7. Ἰδίωμα μὲν γὰρ τῆς καλῆς
ταύτης καὶ ἀξιαγάστου Τριάδος
πρῶτον καὶ ἐξαίρετον ἀτιμίας
ὑποδοχὴ ἀσμενεστάτη, ὑπταίς
χερσὶ ψυχῆς προσδεχομένης καὶ
περιπτυσσομένης ταύτην ὡς
καταπαύουσαν καὶ
καταφλέγουσαν νόσους ψυχῆς,
καὶ ἁμαρτίας μεγάλας· δεύτερον
δὲ ἀπ' ἐκείνου θυμοῦ παντὸς
ἀπώλεια [θνησίς], καὶ μετριότης
ἐν τῇ τούτου κατευνάσει· τρίτος
δὲ βαθμὸς κάλλιστος, τῶν
οἰκείων καλῶν ἀπιστία πιστή,
καὶ διηνεκῆς μαθήσεως ὄρεξις.

8. Τέλος μὲν νόμου καὶ
προφητῶν, Χριστὸς εἰς
δικαιοσύνην παντὶ τῷ
πιστεύοντι· τέλος δὲ παθῶν
ἀκαθάρτων κενοδοξία καὶ
ὑπερηφανία παντὶ τῷ μὴ
προσέχοντι· ὧν καθαιρέτις οὐσα
ἢ νοερά αὕτη ἔλαφος φυλάττει
τὸν ἑαυτῆς σύμβιον παντὸς ἰοῦ
θανατηφόρου ἀνεπίδηκτον. Ποῦ
γὰρ ἐν αὐτῇ ὑποκρίσεως ἰὸς
ἐμφανίζεται; ποῦ καταλαλιᾶς;
ποῦ ὄφεις ἐν φωλεᾷ κρύπτεται;
καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐκ τῆς γῆς τῆς
καρδίας δημοσιευόμενος
θανατοῦται καὶ ἀναλίσκεται·

τῆς ὑποκρισίας; Ποῦ τὸ δηλητήριο τῆς
καταλαλιᾶς; Ποῦ νὰ ἐμφωλεύση σ' αὐτὴν ὄφεις;
Καὶ ἐὰν πάλιν ἐμφωλεύση, δὲν θανατώνεται καὶ
δὲν ἐξαφανίζεται, ὅταν τραβηχθῇ ἔξω ἀπὸ τὴν
καρδιά καὶ φανερωθῇ; Δὲν συναντᾶς σὲ ὅποιον
συνδέεται μὲ αὐτὴν μίσος οὔτε κάποια μορφή
ἀντιλογίας οὔτε καμμία ὁσμὴ ἀπειθαρχίας, ἐκτὸς
ἂν τυχὸν πρόκειται γιὰ θέματα πίστεως.

10. Ὅποιος τὴν ἐνυμφεύθη εἶναι ἤπιος, προσηνής,
εὐκατάνυκτος, εὐσπλαγχνικὸς περισσότερο ἀπὸ
κάθε ἄλλον. Εἶναι ἀκόμη γαλήνιος, χαρωπός,
εὐκολοκυβέρνητος, ἄλυπος, ἄγρυπνος, ἄοκνος,
καὶ -γιατί νὰ λέγω πολλά;- ἀπαθής· ἀφοῦ «ἐν τῇ
ταπεινώσει ἡμῶν ἐμνήσθη ἡμῶν ὁ Κύριος καὶ
ἐλυτρώσατο ἡμᾶς ἐκ τῶν ἐχθρῶν ἡμῶν» (Ψαλμ.
ρλε' 23-24) καὶ ἐκ τῶν παθῶν καὶ μολυσμῶν.

11. Ὁ ταπεινόφρων μοναχὸς δὲν πολυεξετάζει τὰ
ἄρρητα μυστήρια, ἐνῶ ὁ ὑπερήφανος ἐρευνᾷ τὰ
ἀκατάληπτα κρίματα τοῦ Θεοῦ.

12. Σὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς πλεόν γνωστικὸς
ἀδελφούς παρουσιάσθηκαν ὀφθαλμοφανῶς οἱ
δαίμονες καὶ τὸν ἐμακάρισαν. Αὐτὸς δὲ ὁ
πάνσοφος τοὺς ἀπήντησε: «Ἐὰν σταματήσετε νὰ
μὲ ἐπαινῆτε μὲ τοὺς λογισμοὺς ποὺ φέρνετε στὴν
ψυχὴ μου, τότε ἐξ αἰτίας τῆς ἀναχωρήσεώς σας θὰ
θεωρήσω τὸν ἑαυτόν μου μέγαν. Ἐὰν ὁμως δὲν
σταματήσετε νὰ μὲ ἐπαινῆτε, τότε ἀπὸ τοὺς
ἰδικούς σας ἐπαίνους θὰ συλλογίζωμαι τὴν ἰδική
μου ἀκαθαρσία, ἐφ' ὅσον εἶναι «ἀκάθαρος παρὰ
Κυρίῳ πᾶς ὑψηλοκάρδιος» (Παροιμ. ις' 5). Ἡ
λοιπὸν ἀναχωρεῖτε καὶ γίνομαι ἀμέσως μέγας ἢ
συνεχίζετε νὰ μὲ ἐπαινῆτε καὶ ἀποκτῶ μὲ τὴν
συνεργία σας περισσότερη ταπεινώσι». Οἱ
δαίμονες ἀμέσως κατεπλάγησαν διότι δὲν εἶχαν τί
νὰ τοῦ ἀπαντήσουν καὶ ἔγιναν ἄφαντοι.

13. Νὰ μὴν εἶναι ἡ ψυχὴ σου ὡς πρὸς τὸ ζῶποιο
τοῦτο νάμα, δηλαδὴ τὴν ταπεινώσι, λάκκος ποὺ
ἄλλοτε τὴν ἀναβλύζει καὶ ἄλλοτε πάλι στερεύει
ἀπὸ τὸν καύσωνα τῆς φιλοδοξίας καὶ τῆς
ἐπάρσεως, ἀλλὰ πηγὴ ἀπαθείας ποὺ πάντοτε θὰ
ἀναβλύζη ἀπὸ τὰ βάθη τῆς ποταμὸ ὀλόκληρο

οὐκ ἔστιν ἐν τῇ ταύτῃ συναφείᾳ
μισοὺς ἐμφάνεια, οὐκ
ἀντιλογίας εἶδος, οὐκ ἀπειθείας
ὁσμὴ, εἰ μὴ που ὁ λόγος περὶ
πίστεως.

9. Ὁ ταύτῃ νυμφικῶς ἐνώθεις,
ἥπιος, προσηνής, εὐκατάνυκτος,
συμπαθής, ὑπὲρ ἅπαντα
γαληνός, φαιδρός, εὐήνιος,
ἄλυπος, ἄγρυπνος, ἄοκνος
πέλει· καὶ τί δεῖ πολλὰ λέγειν,
ἀπαθής, εἴπερ Ἐν τῇ ταπεινώσει
ἡμῶν ἐμνήσθη ἡμῶν ὁ Κύριος,
καὶ ἐλυτρώσατο ἡμᾶς ἐκ τῶν
ἐχθρῶν, καὶ τῶν παθῶν, καὶ τῶν
μολυσμῶν ἡμῶν.

10. Μοναχὸς ταπεινόφρων οὐ
πολυπραγμονήσει ἄρρήτα· ὁ δὲ
ὑπερήφανος πολυπραγμονήσει
κρίματα.

11. Τινὰ τῶν γνωστικωτάτων
ἀδελφῶν ὀφθαλμοφανῶς οἱ
δαίμονες ἐμακάρισαν
ἐπιστάντες· ὁ δὲ πάνσοφός φησι
πρὸς αὐτούς· Εἰ μὲν τοῦ ἐπαινέειν
με ἐν τῇ ἐμῇ ψυχῇ ἐπαύσασθε,
ἐκ τῆς ὑμῶν ὑποχωρήσεως
μέγαν εἶναι ἑαυτὸν νενόηκα
[ἡγήσομαι]· εἰ δὲ ἐπαινοῦντες οὐ
παύεσθε, ἐκ τοῦ ὑμῶν ἐπαίνου
τὴν ἑαυτοῦ ἀκαθαρσίαν
στοχάσομαι. Ἀκάθαρτος γὰρ
παρὰ Κυρίῳ πᾶς ὑψηλοκάρδιος.
Ἦ οὖν ὑποχωρεῖτε, καὶ ἰδοὺ
μέγας γέγονα, ἢ ἐπαινέετε, καὶ
δι' ὑμῶν ταπεινώσιν κτῶμαι· καὶ
καταπλαγέντες τὴν ἀπορίαν
ἄφαντοι γεγόνασι.

12. Μὴ ἔστω ἡ ψυχὴ λάκκος τοῦ
ζωοποιοῦ τούτου νόματος, ποτὲ
μὲν τοῦτο βρύουσα, ποτὲ δὲ

ταπεινοφροσύνης. Γνώριζε, ὦ φίλε μου, ὅτι οἱ
κοιλάδες εἶναι ἐκεῖνες ποὺ πληθαίνουν μέσα τους
τὸ σιτάρι καὶ τὸν πνευματικὸ καρπὸ. Κοιλάδα
σημαίνει ψυχὴ ταπεινωμένη ἀνάμεσα σὲ ὄρη,
(δηλαδὴ ἀνάμεσα σὲ πνευματικὲς ἀρετές), ἢ ὅποια
πάντοτε εἶναι χωρὶς ὑπερηφάνεια καὶ πάντοτε
παραμένει ἀμετακίνητη.

14. Δὲν λέγει ὁ Ψαλμωδὸς «ἐνήστευσα» οὔτε
«ἀγρύπνησα» οὔτε «ἐκοιμήθηκα κατὰ γῆς», ἀλλὰ
«ἐταπεινώθην, καὶ ἔσωσέ με συντόμως ὁ Κύριος»
(πρβλ. Ψαλμ. ριδ' 6). Ἡ μὲν μετάνοια μᾶς
ἀνεγείρει, τὸ δὲ πένθος κρούει τὴν πύλη τοῦ
οὐρανοῦ, ἢ δὲ ὅσια ταπεινώσις τὴν ἀνοίγει. Ἐγὼ δὲ
ὁμολογῶ καὶ προσκυνῶ τὴν τριάδα μέσα στὴν
μονάδα καὶ τὴν μονάδα μέσα στὴν τριάδα (2).

15. Ὅλα ὅσα βλέπονται τὰ φωτίζει ὁ ἥλιος, καὶ ὅλα
ὅσα γίνονται μὲ λογικὴ τὰ ἐνισχύει ἢ ταπεινώσις.
Ὅταν ἀπουσιάζη τὸ φῶς, ὅλα εἶναι ζοφώδη, καὶ
ὅταν ἀπουσιάζη ἢ ταπεινώσις, ὅλα τὰ
κατορθώματά μας εἶναι ἄχρηστα.

16. Ἐνας χῶρος σὲ ὀλόκληρη τὴν κτίσι εἶδε μία
μόνο φορὰ τὸν ἥλιο (3). Καὶ ἕνας μόνο λογισμὸς
πολλὲς φορὲς προξένησε ταπεινώσι (4). Μία καὶ
μόνη ἡμέρα αἰσθάνθηκε ὅλος ὁ κόσμος ἀγαλλίασι
(5). Καὶ μία μόνο ὑπάρχει ἀρετὴ, ἢ ταπεινώσις,
ποὺ δὲν μποροῦν νὰ τὴν μιμηθοῦν οἱ δαίμονες.

17. Ἄλλο πράγμα εἶναι τὸ νὰ ὑπερηφανεύεται
κανεὶς, καὶ ἄλλο τὸ νὰ μὴν ὑπερηφανεύεται, καὶ
ἄλλο τὸ νὰ ταπεινώνεται. Ὁ πρῶτος καθημερινῶς
κρίνει τοὺς ἄλλους· ὁ δεύτερος δὲν κρίνει τοὺς
ἄλλους, πλην ὅμως δὲν κατακρίνει καὶ τὸν ἑαυτὸν
του· ὁ δὲ τρίτος, ἂν καὶ ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τὴν
καταδίκη, καταδικάζει ὁ ἴδιος συνεχῶς τὸν ἑαυτὸν
του.

18. Ἄλλο πράγμα εἶναι τὸ νὰ ταπεινοφρονῇ
κανεὶς, καὶ ἄλλο τὸ νὰ ἀγωνίζεται νὰ
ταπεινοφρονῇ, καὶ ἄλλο τὸ νὰ ἐπαινῇ τὸν
ταπεινόφρονα. Τὸ πρῶτο εἶναι τῶν τελείων, τὸ
δεύτερο τῶν ἀληθινῶν ὑποτακτικῶν, καὶ τὸ τρίτο
ὅλων τῶν πιστῶν.

πάλιν λήγουσα ὑπὸ καύσωνος
δόξης καὶ ἐπάρσεως· ἀλλὰ πηγή
ἀπαθείας, ποταμὸν πτωχείας ἐξ
αὐτῆς διὰ παντὸς ἀναφέρουσα.

13. Γίνωσκε, ὦ φιλότης, ὡς αἱ
κοιλάδες πληθύνουσι σῖτον καὶ
καρπὸν πνευματικόν ἐν αὐταῖς.
Κοιλὰς ἐστὶ ψυχὴ
τεταπεινωμένη ἀνὰ μέσον
ὀρέων, πόνων καὶ ἀρετῶν,
ἄτυφος ἀεὶ καὶ ἀκίνητος
μένουσα.

14. Οὐ νενήστευκα, οὐκ
ἠγγρύπνικα, οὐκ ἐχαμεύνικα,
ἀλλ' ἐταπεινώθην, καὶ ἔσωσέ με
συντόμως ὁ Κύριος.

15. Ἡ μὲν μετάνοια ἀνιστᾶ· τὸ
(993.) δὲ πένθος εἰς οὐρανούς
κρούει· ἡ δὲ ὁσία ταπεινώσις
ἀνοίγει. Ἐγὼ δὲ λέγω, καὶ
προσκυνῶ Τριάδα ἐν μονάδι, καὶ
μονάδα ἐν Τριάδι.

16. Πάντα μὲν τὰ ὀρώμενα
φωτίζει ὁ ἥλιος· πάντα δὲ τὰ
λόγω πραττόμενα κρατύνει
ταπεινώσις. Μὴ παρόντος
φωτὸς, πάντα ζοφώδη· καὶ μὴ
παρούσης ταπεινοφροσύνης,
πάντα ἡμῶν ἔωλα.

17. Εἷς ἐν πάσῃ τῇ κτίσει χῶρος
ἅπαξ τεθέαται ἥλιον· καὶ εἷς
λογισμὸς πολλάκις ταπεινώσιν
τέτοκε. Μιᾶ καὶ μόνη ἡμέρα πᾶς
ὁ κόσμος ἠγαλλιάται· καὶ μία
αὕτη ἐστὶν ἀρετὴ τοῖς δαίμοσι
ἀμίμητος.

18. Ἄλλο τὸ ἐπαίρεσθαι καὶ
ἕτερον τὸ μὴ ἐπαίρεσθαι, καὶ
ἄλλο τὸ ταπεινοῦσθαι· ὁ μὲν γὰρ
κρίνει πᾶσαν ἡμέραν· ὁ δὲ οὐ

19. Ἐκεῖνος ποὺ ἔχει γίνεαι ταπεινὸς βαθειὰ καὶ
ἐσωτερικὰ, δὲν κλέπτεται καὶ δὲν ζημιώνεται ἀπὸ
λόγους χειλέων. Διότι δὲν προφέρει ἢ θύρα τοῦ
στόματος ὅ,τι δὲν ἔχει ὁ θησαυρὸς τῆς καρδιᾶς.

20. Ὁ ἵππος ποὺ εἶναι μόνος του, πολλές φορές τοῦ
φαίνεται πῶς τὰ καταφέρνει στὸ τρέξιμο, ὅταν
ὅμως εὐρίσκεται μαζί με ἄλλους ἵππους, τότε
ἀντιλαμβάνεται τὴν νωθρότητά του.

21. Ἐὰν ὁ λογισμὸς δὲν καυχᾶται πλέον γιὰ
φυσικὰ προτερήματα, αὐτὸ εἶναι σημάδι ὅτι
ἀρχίζει νὰ ἔρχεται ἡ υἰγεία. Ἀντιθέτως ὅσο
ὀσφραίνεται ἀκόμη ἐκείνη τὴν δυσοσμία, δὲν
αἰσθάνεται τοῦ πνευματικοῦ μύρου τὴν εὐωδία.

22. Ὁ ἐραστής μου, εἶπε ἡ ὁσία ταπεινώσις, δὲν
ἐπιπλήττει, δὲν καταδικάζει τοὺς ἄλλους, δὲν
ἐπιζητεῖ πρωτεῖα, δὲν χρησιμοποιεῖ σοφιστεῖες,
ἕως ὅτου ἐνωθῆ μαζί μου, διότι μετὰ τὴν ἐνωσί
μας δὲν ὑπόκειται πλέον στὸν νόμο.

23. Σὲ κάποιον ἀγωνιστῆ ποὺ προσπαθοῦσε νὰ
κατακτήσῃ τὴν μακαρία ταπεινώσι, οἱ ἀνόσιοι
δαίμονες ἔσπερναν ἐπαίνους στὴν καρδιά.
Ἐκεῖνος τότε μηχανᾶται κατόπιν θείου φωτισμοῦ
κάποιο εὐσεβὲς τέχνασμα, γιὰ νὰ νικήσῃ τὴν
πονηρία τῶν δαιμόνων. Σηκώνεται λοιπὸν ἀμέσως
καὶ γράφει στὸν τοῖχο τοῦ κελλίου του τὰ ὀνόματα
τῶν πλέον ὑψηλῶν ἀρετῶν, δηλαδὴ τῆς τελείας
ἀγάπης, τῆς ἀγγελικῆς ταπεινοφροσύνης, τῆς
καθαρᾶς προσευχῆς, τῆς ἀφθάρτου ἀγνότητος καὶ
τῶν παρομοίων. Ὅσάκις λοιπὸν ἀρχίζαν νὰ τὸν
ἐπαινοῦν οἱ λογισμοί, τοὺς ἔλεγε: «Ἄς πᾶμε νὰ
κάνουμε τὸν ἔλεγχο». Πλησιάζοντας δὲ στὸν τοῖχο
ἐδιάβαζε τὰ ὀνόματα τῶν ἀρετῶν καὶ
ἀπευθυνόμενος στὸν ἑαυτὸν του ἐκραύγαζε:
«Ὅταν τις ἀποκτήσῃ αὐτές, ἄς γνωρίζῃς ὅτι
ἀκόμη εὐρίσκεσαι μακρῶ ἀπὸ τὸν Θεόν».

24. Ποιὰ εἶναι ἡ δύναμις καὶ ἡ οὐσία τούτου τοῦ
ἡλίου, (δηλαδὴ τῆς ταπεινοφροσύνης), δὲν
μποροῦμε νὰ τὴν παρουσιάσωμε. Μόνο ἀπὸ τίς
ἐνέργειές της καὶ ἀπὸ τίς ιδιότητές της
κατορθώνομε νὰ κατανοήσωμε τὴν βαθύτερη

κρίνει· οὐ μέντοι καὶ ἑαυτὸν
κατακρίνει· ὁ δὲ ἀκαταδίκαστος
ὢν διὰ παντὸς ἑαυτὸν
καταδικάζει.

19. Ἄλλο τὸ ταπεινοφρονεῖν· καὶ
ἄλλο τὸ ἀγωνίζεσθαι
ταπεινοφρονεῖν· καὶ ἕτερον τὸ
ἐπαινεῖν τὸν ταπεινόφρονα. Τὸ
μὲν πρῶτον τελείων· τὸ δὲ
δεύτερον ὑποτακτικῶν
ἀληθινῶς· τὸ δὲ τρίτον, πάντων
πιστῶν.

20. Ὁ τὰ ἔσω τεταπεινωκῶς, ὑπὸ
χειλέων οὐ κλέπτεται· ὁ γὰρ οὐκ
ἔχει ὁ θησαυρὸς, οὐ προφέρει ἢ
θύρα.

21. Μεμονωμένος ἵππος
πολλάκις τρέχειν δοκεῖ,

22. συναγελαζόμενος δὲ τότε τὴν
ἑαυτοῦ ἐπέγνω νωθρότητα. Ἐὰν
μηκέτι ἐν τοῖς φυσικοῖς ὁ
λογισμὸς ἐναβρύνηται, ἀρχῆς
υἰείας τεκμήριον· ἕως δὲ τῆς
ὄζωδίας ἐκείνης ἐπαισθάνεται,
ὄσμῆς μύρου οὐκ αἰσθάνεται.

23. Οὐκ ἔτι πλήξει, οὐ δικάσει,
οὐκ ἄρξει, οὐ σοφισθήσεται ὁ
ἐμὸς ἔραστής, ἢ ὁσία ἔφησεν,
ἄχρις ἂν ἐμοὶ συναφθῇ. Μετὰ
γὰρ τὴν ἐμὴν συνάφειαν τούτῳ
λοιπὸν νόμος οὐ κεῖται.

24. Τινὶ τῶν ἐπὶ τὴν μακαρίαν
ταύτην σπουδαζόντων, ἀνδρὶ
ἀγωνιστῇ ἔπαινον ἐν καρδίᾳ οἱ
ἀνόσιοι ὑπέσπειραν δαίμονες· ὁ
δὲ μηχανᾶται ἐκ θείας
ἐμπνεύσεως πνευμάτων
πονηρίαν νικῆσαι εὐσεβεῖ
μεθοδείᾳ· καὶ δὴ ἀναστὰς
κατατάττει ἐν τῷ τοίχῳ τῆς

οὐσία της.

25. Ἡ ταπεινοφροσύνη εἶναι θεϊκὴ σκέπη ποῦ
σκεπάζει τοὺς ὀφθαλμοὺς μας, γιὰ νὰ μὴ
βλέπουμε τὰ κατορθώματά μας. Ἡ
ταπεινοφροσύνη εἶναι ἄβυσσος εὐτελείας,
ἀπρόσβλητη ἀπὸ κάθε κλέπτη. Ἡ
ταπεινοφροσύνη εἶναι «πύργος ἰσχύος ἀπὸ
προσώπου ἐχθροῦ» (Ψαλμ. ξ' 4). «Ὁ ἐχθρὸς δὲν
ἔχει νὰ ὠφελῆθῃ ἀπὸ αὐτόν, τὸν ταπεινό, καὶ ὁ
υἱὸς ἢ μᾶλλον ὁ λογισμὸς τῆς ἀνομίας δὲν θὰ
μπορέσῃ νὰ τὸν κακοποιήσῃ. Ἀντιθέτως δὲ αὐτὸς
θὰ κατακόψῃ ἐνώπιόν του ὅλους τοὺς ἐχθροὺς του
καὶ ὅσους τὸν μισοῦν θὰ τοὺς κατατροπώσῃ»
(πρβλ. Ψαλμ. πη' 23).

26. Ὁ μέγας τοῦτος ἰδιοκτήτης τοῦ ἰδικοῦ του
πλούτου, δηλαδὴ ἡ ταπείνωσις, ἀντιλαμβάνεται
μέσα στὴν ψυχὴ καὶ ἄλλα ἐκλεκτὰ γνωρίσματα,
ἐκτὸς ἀπὸ ὅλα ἐκεῖνα ποῦ προαναφέραμε. Διότι
ἐκεῖνα ποῦ προαναφέραμε, ἐκτὸς ἀπὸ ἓνα (6),
ὑποδηλώνουν ἀπλῶς στοὺς ἄλλους τὸν
πνευματικὸ πλοῦτο.

27. Θὰ γνωρίσῃ καὶ δὲν θὰ ἀπατηθῆς ὅτι
ἀπέκτησες μέσα σου τὴν ὁσία αὐτῆ οὐσία, δηλαδὴ
τὴν ταπείνωσι, ἀπὸ τὸ πλῆθος τοῦ ἀρρήτου φωτὸς
καὶ ἀπὸ τὸν ἀπερίγραπτο ἔρωτα τῆς προσευχῆς.
Πρὶν κατακτηθῶν αὐτὰ προηγεῖται μία
κατάστασις, κατὰ τὴν ὁποία ἡ καρδιὰ δὲν
περιφρονεῖ τοὺς ἁμαρτάνοντας οὔτε κατακρίνει
τὰ ἁμαρτήματά τους. Καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτῆ τὴν
κατάστασι προηγεῖται ἄλλη, κατὰ τὴν ὁποία ἡ
καρδιὰ μισεῖ κάθε κενοδοξία.

28. Ὅποιος ἐπέτυχε τὴν πλήρη γνῶσι τοῦ ἑαυτοῦ
του, αὐτὸς ἔσπειρε σὲ γῆ ἀγαθῇ. Ὅποιος δὲν
ἔσπειρε κατ' αὐτόν τὸν τρόπο, δὲν πρόκειται νὰ
ἰδῇ νὰ ἀνθίξῃ μέσα του ἢ ταπεινοφροσύνη.
Ὅποιος ἐπέτυχε τὴν γνῶσι τοῦ ἑαυτοῦ του, αὐτὸς
αἰσθάνθηκε τὸν φόβο τοῦ Κυρίου, καὶ βαδίζοντας
μὲ τὴν αἴσθησι αὐτῆ ἔφθασε στὴν πύλη τῆς
ἀγάπης.

29. Ἡ ταπείνωσις εἶναι ἡ πύλη τῆς οὐρανόου

ἑαυτοῦ κέλλης τὰς τῶν
ύψηλοτάτων ἀρετῶν
προσηγορίας· λέγω δὲ τῆς
τελείας ἀγάπης, τῆς ἀγγελικῆς
ταπεινοφροσύνης, τῆς καθαρᾶς
προσευχῆς, τῆς ἀφθάρτου
ἀγνείας, καὶ τῶν τοιούτων.
Ἦνίκα οὖν αὐτὸν οἱ λογισμοὶ
ἐπαινεῖν ἤρχοντο, ἔλεγεν αὐτοῖς·
Ἄγωμεν ἐπὶ τὸν ἔλεγχον, καὶ
ἐρχόμενος λοιπὸν τὰς
προσηγορίας ἀνεγίνωσκε· καὶ
ἐβόα αὐτῶ· Ὅπηνίκα ταύτας
κτήση, γινῶθι ὅτι μακρὰν εἶ ἔτι
ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

25. Τίς μὲν ἢ τοῦ ἡλίου δύναμις
καὶ οὐσία, εἰπεῖν ἡμεῖς οὐ
δυνάμεθα·

26. ἐκ τῶν δὲ ἐνεργειῶν αὐτοῦ
λοιπὸν καὶ ιδιωμάτων τὴν
ἐνουῶσαν αὐτῶ οὐσίαν
πεφανερώκαμεν.
Ταπεινοφροσύνη ἐστὶ σκέπη
θεία, ἐπὶ ἀβλεψία τῶν οικείων
κατορθωμάτων.
Ταπεινοφροσύνη ἐστὶν ἄβυσσος
εὐτελείας πᾶσι κλέπταις οὐσα
ἀνεπιχείρητος. Ταπεινοφροσύνη
ἐστὶ πύργος ἰσχύος ἀπὸ
προσώπου ἐχθροῦ. Οὐκ
ὠφελήσει ἐχθρὸς ἐν αὐτῶ, καὶ
υἱός, μᾶλλον δὲ λογισμὸς,
ἀνομίαν οὐ προσθήσει τοῦ
κακῶσαι αὐτὸν, καὶ συγκόψαι
ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ τοὺς
ἐχθροὺς αὐτοῦ, καὶ τοὺς
μισοῦντας αὐτὸν τροπῶσεται.

27. (996.) Ἄλλα τὰ τῶ κτήτορι
τούτῳ τῶ μεγάλῳ τοῦ οικείου
πλούτου ἐν τῇ ψυχῇ
γνωριζόμενα ιδιώματα, παρὰ
πάντα τὰ προδεδηλωμένα.

βασιλείας ποὺ εἰσάγει σ' αὐτὴν ὅσους τὴν
πλησιάζουν. Νομίζω ὅτι γι' αὐτὴν εἶπε ὁ Κύριος:
«Καὶ εἰσελεύσεται ὁ βουλόμενος καὶ ἐξελεύσεται
ἀφόβως ἐκ τοῦ βίου καὶ νομὴν εὐρήσει» (πρβλ.
Ἰωάν. ι' 9) καὶ χλόη μέσα στὸν παράδεισο. Ὅλοι
ὅσοι εἰσῆλθαν στὴν μοναχικὴ ζωὴ ἀπὸ ἄλλῃ θύρα
αὐτοὶ εἶναι κλέπται καὶ λησται τῆς ἰδικῆς τους
ζωῆς (πρβλ. Ἰωάν. ι' 1).

30. Ὅσοι ἐπιζητοῦμε τὴν ταπεινοφροσύνη ἄς μὴ
παύωμε νὰ ἐξετάζωμε καὶ νὰ ἀνακρίνωμε τοὺς
ἑαυτοὺς μας. Καὶ ὅταν αισθανώμεθα μὲ τὴν
καρδιά μας ἀνώτερον σὲ ὅλα τὸν πλησίον, τότε
εἶναι κοντὰ μας τὸ ἔλεος, (δηλαδὴ τὸ ἐκ Θεοῦ δῶρο
τῆς ταπεινοφροσύνης).

31. Εἶναι ἀκατόρθωτο νὰ προέλθῃ ἀπὸ τὸ χιόνι
φλόγα. Περισσότερο ὅμως ἀκατόρθωτο εἶναι νὰ
εὐρεθῇ ταπείνωσις στοὺς ἑτερόδοξους, διότι τὸ
κατόρθωμα αὐτὸ ἀνήκει μόνον στοὺς πιστοὺς καὶ
ὀρθοδόξους καὶ μάλιστα σὲ ὅσους ἐξ αὐτῶν ἔχουν
καθαρθῇ ἀπὸ τὰ πάθη.

32. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ ἐμᾶς ὀνομάζομε τοὺς
ἑαυτοὺς μας ἁμαρτωλοὺς· ἴσως καὶ νὰ τὸ
παραδεχώμαστε. Ἀλλὰ τὴν ταπεινόφρονα καρδιά
τὴν ἐλέγχει ἢ προσβολὴ καὶ ἢ ἐξουδένωσις ἐκ
μέρους τῶν ἄλλων.

33. Ἐκεῖνος ποὺ ἀγωνίζεται νὰ φθάσῃ στὸ
ἀκύμαντο λιμάνι τῆς ταπεινοφροσύνης, δὲν θὰ
παύσῃ ποτὲ νὰ χρησιμοποιοῦν διάφορους τρόπους
καὶ λόγους καὶ σκέψεις καὶ ἐπινοήσεις καὶ ἔρευνες
καὶ ἀναζητήσεις καὶ ἐπιτηδεύματα καὶ
τεχνάσματα καὶ εὐχὲς καὶ προσευχὲς, μέχρις ὅτου
ἀπομακρύνῃ τὸ σκάφος τῆς ψυχῆς του ἀπὸ τὴν
παντοτεινὰ τρικυμιώδη θάλασσα τῆς οἰήσεως· καὶ
τοῦτο, μὲ τὴν βοήθεια τοῦ Θεοῦ καὶ μὲ τρόπους
ζωῆς πιὸ ταπεινοὺς καὶ πιὸ περιφρονημένους.
Διότι ὅποιος ἐσώθηκε ἀπὸ αὐτὴν, τὴν οἶσι,
εὐκόλα σὰν τὸν τελῶνη τακτοποιεῖ τὰ ὑπόλοιπα
ἁμαρτήματά του.

34. Μερικοί, παρ' ὅλον ὅτι ἐσυγχωρήθηκαν γιὰ τὰ
παλαιὰ τους ἁμαρτήματα, ἐν τούτοις τὰ

Ἐκεῖνα γὰρ ἅπαντα, ἄτερ ἑνός, τοῖς ὀρῶσιν εἰσι τοῦ πλούτου σημαντικά· γνώση καὶ οὐκ ἀπατηθήση ἐν σεαυτῷ προσοῦσάν σοι τὴν ὀσίαν ταύτην οὐσίαν, ἐν πλήθει φωτὸς ἀρρήτου, καὶ προσευχῆς ἔρωτι ἀμυθήτῳ προκαταλήψεως τούτων, ἀλοιδόρητος καρδία ἐν πταισίμασιν ἀλλοτρίοις. Πρόδρομον [αἰ. πρόδρομος] τῆς λεχθείσης κενοδοξίας πάσης μῖσος.

28. Ὁ ἑαυτὸν ἐπιγνοὺς ἐν πάσῃ αἰσθήσει ψυχῆς, ἐπὶ τὴν γῆν ἔσπειρεν· οὐκ ἔστι γὰρ μὴ οὕτως σπείραντας ταπεινοφροσύνην ἀνθῆσαι·

29. ὁ ἑαυτὸν ἐπιγνοὺς κατείληφε φόβου Κυρίου ἔννοιαν, διὰ δὲ ταύτης βαδίσας εἰς πύλην ἀγάπης ἔφθασε.

Ταπείνωσις ἔστι βασιλείας πύλη, τοὺς πλησιάζοντας εἰσάγουσα. Διὰ ταύτης οἶμαι τὸν Κύριον εἰρηκέναι τὸν εἰσιόντα, ὅτι καὶ εἰσελεύσεται καὶ ἐξελεύσεται ἀφόβως ἐκ τοῦ βίου, καὶ νομὴν εὐρήσει, καὶ χλόην ἐν τῷ παραδείσῳ· πάντες ὅσοι ἦλθον δι' ἑτέρας ἐν τῷ σχήματι, κλέπται εἰσὶ τῆς ἑαυτῶν ζωῆς καὶ λησταί. Συζητοῦντες ἑαυτοὺς οἱ καταλαβεῖν βουλόμενοι, μὴ διαλίπωμεν, κἂν ἐν αἰσθήσει ψυχῆς τὸν πλησίον πάντα προὔχειν ἡμῶν οἰώμεθα ἐγγὺς τὸ ἔλεος.

32. Ἀδύνατον ἐκ χιόνος προῖεναι φλόγα· ἀμηχανώτερον δὲ ἐν ἑτεροδόξῳ ταπεινοφροσύνην

ἐνθυμοῦνται μέχρι τέλους τῆς ζωῆς τους, χρησιμοποιώντας αὐτὰ ὡς ἀφορμὴ ταπεινοφροσύνης καὶ μαστιγώνοντας μὲ αὐτὰ τὸ μάταιο φρόνημα τῆς οἰήσεως. Ἄλλοι, ἀναλογιζόμενοι τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ, θεωροῦν πάντοτε τὸν ἑαυτό τους χρεώστη. Ἄλλοι ἐξευτελίζουν τὸν ἑαυτό τους μὲ τὰ καθημερινὰ τους σφάλματα. Ἄλλοι κατέριψαν στὸ ἔδαφος τὴν ὑπερηφάνεια μὲ τοὺς πειρασμοὺς καὶ τὶς ἀσθένειες καὶ τὰ πταίσματα ποὺ κατὰ καιροὺς τοὺς συνέβησαν. Καὶ ἄλλοι τέλος ἀπὸ τὴν ἔλλειψι χαρισμάτων ἀπέκτησαν τὴν μητέρα τῶν χαρισμάτων.

Εἶναι καὶ μερικοὶ ἄλλοι -δὲν γνωρίζω ἂν ὑπάρχουν καὶ σήμερα- οἱ ὅποιοι ταπεινώνουν τὸν ἑαυτόν τους μὲ τὶς δωρεὰς τοῦ Θεοῦ. Ὅσο περισσότερο αὐξάνουν οἱ δωρεὰς τοῦ Θεοῦ, τόσο περισσότερο ταπεινώνουν τὸν ἑαυτό τους, μὲ τὴν σκέψι ὅτι εἶναι ἀνάξιοι γιὰ ἕναν τέτοιο πλοῦτο. Καὶ ζοῦν μὲ τὴν συναίσθησι ὅτι καθημερινῶς αὐξάνει τὸ χρέος τῶν ἁμαρτιῶν τους. Τοῦτο εἶναι ἢ ταπείνωσις, τοῦτο ἢ μακαριότης, τοῦτο τὸ ἀνώτερο βραβεῖο.

35. Ὅταν ἰδῆς ἢ ἀκούσης ὅτι κάποιος μέσα σε ὀλίγα ἔτη ἀπέκτησε πολὺ μεγάλη ἀπάθεια, νὰ ξέρης ὅτι δὲν ἐβάδισε ἄλλη, ἀλλὰ τούτη τὴν μακαρία καὶ σύντομη ὁδὸ.

36. Ἀγάπη καὶ ταπείνωσις! Ἱερὸ ζεῦγος! Ἡ μία ὑψώνει καὶ ἡ ἄλλη συγκρατεῖ ὅσους ὑψώθηκαν καὶ δὲν τοὺς ἀφήνει ποτὲ νὰ πέσουν.

37. Ἄλλο εἶναι ἢ συντριβὴ καὶ ἄλλο ἢ ἐπίγνωσις καὶ ἄλλο ἢ ταπείνωσις. Ἡ συντριβὴ εἶναι γέννημα κάποιας πτώσεως, διότι ἐκεῖνος ποὺ πίπτει συντρίβεται καὶ ἴσταται στὴν προσευχὴ χωρὶς παρηγορία καὶ μὲ ἐπαινετὴ ἀναίδεια, ἀκουμπώντας σὰν τσακισμένος στὴν ράβδο τῆς ἐλπίδος καὶ ἀποδιώκοντας μὲ αὐτὴ τὸν κύνα τῆς ἀπογνώσεως.

Ἐπίγνωσις εἶναι ἢ ὀρθὴ γνῶσις τῶν μέτρων, στὰ ὅποια εὐρισκόμαστε, καθὼς καὶ ἡ ἀδιάκοπη μνήμη τῶν μικρῶν σφαλμάτων.

Ταπείνωσις εἶναι ἢ νοερὰ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ,

ὑπάρχειν.

33. Πιστῶν καὶ εὐσεβῶν τὸ κατόρθωμα, καὶ τοῦτο τοῖς λοιπὸν κεκαθαρμένοις [τῶν κεκαθαρμένων]. Οἱ πλείους μὲν ἑαυτοὺς ἀμαρτωλοὺς καὶ λέγομεν ἴσως καὶ ἔχομεν· ἀτιμία δὲ καρδίαν ἐδοκίμασεν·

34. οὐ παύσεται ὁ ἐπειγόμενος ἐπὶ τὸν λιμένα τοῦτον τὸν ἀκύμαντον, τρόπους, καὶ λόγους, καὶ ἐννοίας, καὶ ἐπινοίας, καὶ ζητήσεις, καὶ ἐκζητήσεις, καὶ ἀγωγὰς, καὶ μηχανὰς, καὶ εὐχὰς, καὶ προσευχὰς ποιῶν, καὶ νοῶν, καὶ ἐπινοῶν, ἄχρις οὗ διὰ Θεοῦ συνεργίας καὶ ταπεινοτέρων καὶ ἀτιμοτέρων ἀγωγῶν, τῆς ἀειχειμάστου οἰήσεως θαλάσσης ἐλευθερώσῃ τὸ τῆς οἰκείας ψυχῆς σκάφος· ὁ γὰρ ταύτης ἀπαλλαγείς, ἐπὶ πᾶσι τοῖς λοιποῖς ἀμαρτήμασιν εὐαπολόγητος τελώνης γίνεται.

35. Τινὲς γὰρ τὰ προγεγονότα κακὰ, καὶ μετὰ τὴν ἄφεσιν τούτων εἰς ὑπόθεσιν ταπεινοφροσύνης, ἕως τέλους ἐσχήκασιν, δι' ἐκείνων τὸ μάταιον οἴημα κολαφίζοντες. Ἔτεροι δὲ τὸ τοῦ Χριστοῦ ἐννοοῦντες πάθος, ἑαυτοὺς ἀεὶ χρεώστας λογίζονται. Ἄλλοι διὰ τῶν καθημερινῶν ἐλλείψεων ἑαυτοὺς εὐτελίζουσιν. Ἄλλοι ἐκ συμβατικῶν πειρασμῶν, καὶ νόσων, καὶ πτωμάτων, τὴν τῶν χαρισμάτων μητέρα ὤκειώσαντο. Εἰσὶ δὲ τινες· εἶπερ καὶ νῦν εἰσιν, οὐκ ἔχω λέγειν· οἱ δι' αὐτῶν τῶν τοῦ Θεοῦ δωρεῶν

ἢ ὅποια φυλάσσεται ἀπὸ ὅσους τὴν ἀξιώθησαν στοὺς μυστικούς θαλάμους τῆς ψυχῆς, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἐκφρασθῇ μὲ λόγια.

38. Ὅποιος λέγει ὅτι ὠσφράνθηκε καλὰ τὴν εὐωδία ἐνὸς τέτοιου μύρου καὶ συγχρόνως ὅταν ἀκούῃ ἐπαίνους συγκινεῖται κάπως ἢ καρδιά του ἢ βλέπει ὅτι δονεῖται ἀπὸ τὴν δύναμι τῶν ἐπαινετικῶν λόγων, αὐτός, ἄς μὴν ἀπατᾶται, ἔχει πλανηθῆ.

39. Ἄκουσα κάποιον νὰ λέγῃ ὀλοψύχως: «Μὴ ἡμῖν, Κύριε, μὴ ἡμῖν, ἀλλ' ἢ τῷ ὀνόματί σου δὸς δόξαν» (Ψαλμ. ριγ' 9). Καὶ τοῦτο, διότι ἐγνώριζε ὅτι ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου δὲν μπορεῖ ἔτσι μόνη τῆς νὰ φυλαχθῇ ἀβλαβῆς ἀπὸ τὴν δόξα. Ἐλεγε ἀκόμη: «Παρὰ σοῦ ὁ ἐπαινός μου ἐν ἐκκλησίᾳ μεγάλη» (Ψαλμ. κα' 26), δηλαδή κατὰ τὸν μέλλοντα αἰῶνα. Διότι προηγουμένως δὲν μπορῶ νὰ σηκώσω τὴν δόξα καὶ τὸν ἔπαινο χωρὶς κίνδυνο.

40. Ἐὰν τοῦτο ἀποτελῇ ὄρο καὶ λόγο καὶ τρόπο τῆς πλέον μεγάλης ὑπερηφανείας, δηλαδή τὸ νὰ ὑποκρίνεται κανεὶς ἀπὸ φιλοδοξία ἀρετὲς ποὺ δὲν ἔχει, ὅπωςδήποτε τοῦτο θὰ ἀποτελῇ τὸ σημάδι τῆς πλέον βαθειᾶς ταπεινοφροσύνης, τὸ νὰ παρουσιαζώμαστε δηλαδή σὲ ἄλλους ὡς ἔνοχοι δῆθεν διαφόρων ἀμαρτημάτων, ὥστε νὰ ἐξευτελιζώμαστε.

Ἔτσι ἐνήργησε ἐκεῖνος ποὺ ἐπῆρε στὰ χέρια του τὸ ψωμί καὶ τὸ τυρί (7). Ἔτσι ἐκεῖνος ποὺ ἀφήρεσε τὸ ἔνδυμά του καὶ ἐγύρισε τὴν πόλι μὲ ἀπάθεια, σὰν ἀγωνιστῆς τῆς ἀγνότητος ποὺ ἦταν (8). Δὲν θὰ λάβουν ὑπ' ὄψιν τους αὐτοὶ οἱ ἀγωνισταὶ τὸν σκανδαλισμὸ τῶν ἀνθρώπων, ἀφοῦ ἔχουν ἀποκτήσει τὴν δύναμι νὰ πληροφοροῦν μυστικὰ μὲ τὴν προσευχή τους ὅλους γιὰ τὴν ἀληθινή τους κατάστασι.

41. Ὅποιος φροντίζει γιὰ τὸ πρῶτο, δηλαδή γιὰ τὴν ἀποφυγὴ τοῦ σκανδαλισμοῦ, αὐτὸς δείχνει ὅτι στερεῖται τὸ δεύτερο, δηλαδή τὴν δύναμι τῆς πληροφορίας. Διότι ὅταν ἔχωμε τὸν Θεὸν ἔτοιμο νὰ μᾶς ἐπακούῃ, ὅλα μποροῦμε νὰ τὰ

κατὰ πρόσβασιν τούτων ἑαυτοὺς ταπεινοῦντες, ἀναξίους ἑαυτοὺς τοῦ τοιούτου πλούτου λογιζόμενοι, καὶ ὡς καθημέραν τῷ ἑαυτοῦ χρεεῖ προστιθέντες οὕτως διακεείμενοι. (997.) Τοῦτο ταπείνωσις, τοῦτο ἡ μακαριότης· τοῦτο τὸ τέλειον ἔπαθλον.

36. Ὅποτεν τινὰ ἴδης ἢ ἀκούσης ἐν ὀλίγοις ἔτεσιν ὑψηλοτάτην ἀπάθειαν κτησάμενον, καὶ μὴ ἄλλην, ἀλλὰ ταύτην αὐτὸν τὴν μακαρίαν σύντομον ὁδὸν πεζοπορήσαντα ὑπολάμβανε. Ἡ ἱερὰ ξυνωρίς, ἀγάπη καὶ ταπείνωσις·

37. ἡ μὲν γὰρ ὑψοῖ, ἡ δὲ τοὺς ὑψωθέντας κρατοῦσα οὐδέποτε πίπτει.

38. Ἄλλο συντριμμὸς, καὶ ἄλλο ἐπίγνωσις, καὶ ἄλλο ταπείνωσις. Συντριμμὸς ἐστὶ πτώματος γέννημα. Ὁ γὰρ πίπτων συντριβεται καὶ ἀπαρρησίαστος ἐν προσευχῇ μετ' ἐπαινουμένης ἀναιδεΐας παρίσταται, ῥάβδῳ ἐλπίδος ὡς συντεθλασμένος ἐπιστηριζόμενος, καὶ ἐν αὐτῇ τὸν κύνα τῆς ἀπογνώσεως διώκων. Ἐπίγνωσις ἐστὶν ἀσφαλῆς τῶν οἰκείων μέτρων, καὶ ψιλῶν πταισμάτων ἀρέμβαστος μνήμη καὶ κατάληψις. Ταπείνωσις ἐστὶ διδαχὴ Χριστοῦ νοερὰ νοητῶς τοῖς καταξιουμένοις ἐν τῷ ταμειῷ τῆς ψυχῆς θαλαμνομένη, καὶ λόγοις αἰσθητοῖς οὐσα ἀπρόσιτος.

39. Ὁ ὅλος ὁσμῆς τοῦ τοιούτου μύρου ἐν ἑαυτῷ αἰσθέσθαι

κατορθώσωμε. Νὰ προτιμᾶς νὰ λυπῆς τοὺς ἀνθρώπους μᾶλλον καὶ ὄχι τὸν Θεόν, διότι χαίρεται ὁ Θεὸς ὅταν μᾶς βλέπη νὰ ἐπιδιώκωμε τὴν ἀτιμία, μὲ τὸν σκοπὸ νὰ πιέσωμε καὶ νὰ κτυπήσωμε καὶ νὰ ἐξοντώσωμε τὴν ματαιότητα τῆς οἰήσεως.

42. Ἡ τελεία ξενιτεία εἶναι ἡ πρόξενος τῶν τόσο μεγάλων κατορθωμάτων, ἐφ' ὅσον μόνο οἱ πολὺ μεγάλοι ἀντέχουν στὸ νὰ ἐμπαίζωνται ἀπὸ τοὺς γνωρίμους των. (Οἱ ἄλλοι ἐπειδὴ δὲν ἀντέχουν ἄς ἐπιζητοῦν νὰ ξενιτεύουν καὶ νὰ ἀσκοῦνται ἀνάμεσα σὲ ξένους καὶ ἀγνώστους ἀνθρώπους). Ἄς μὴ παραξενευθῆς γιὰ ὅσα εἶπα, διότι κανεὶς δὲν μπορεῖ ν' ἀνεβῆ διὰ μιᾶς ὅλη τὴν κλίμακα.

43. «Θὰ μᾶς ἀναγνωρίσουν ὅλοι ὡς μαθητὰς τοῦ Θεοῦ, ὄχι διότι μᾶς ὑποτάσσονται οἱ δαίμονες, ἀλλὰ διότι τὰ ὀνόματά μας ἔχουν γραφῆ στὸν οὐρανὸ τῆς ταπεινώσεως» (πρβλ. Λουκ. ι' 20).

44. Ἡ ἀκαρπία κάνει ὥστε οἱ κλάδοι τῶν λεγομένων κίτρων νὰ ἀνυψώνονται μόνοι τους πρὸς τὰ ἐπάνω. Ὅταν ὅμως γείρουν πρὸς τὰ κάτω, ἀρχίζει γρήγορα ἡ καρποφορία. Ὅποιος τὸ συνέλαβε στὸν νοῦ του, καταλαβαίνει τί θέλω νὰ εἰπῶ.

45. Στὴν ὁσία ταπείνωσι ὑπάρχουν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ διάφορες βαθμίδες ἀναβάσεως: ἡ τριακοστή, ἡ ἐξηκοστή καὶ ἡ ἑκατοστή. Στὴν τελευταία βαθμίδα κατορθώνουν νὰ ἀνεβοῦν οἱ ἀπαθεῖς, στὴν μεσαία οἱ ἀνδρεῖοι καὶ στὴν πρώτη ὅλοι. Ἐκεῖνος ποὺ ἀπέκτησε αὐτογνωσία, ποτὲ δὲν θὰ ξεγελασθῆ νὰ ἐπιχειρήσῃ κάτι ὑπὲρ τὴν δύναμί του, ἀλλὰ προχωρεῖ στὸ ἐξῆς πατώντας στερεὰ στὴν μακαρία αὐτὴ ὁδὸ τῆς ταπεινώσεως.

46. Τὰ πτηνὰ φοβοῦνται τὴν θεά τοῦ ἱέρακος. Ὅμοίως καὶ οἱ ἐργᾶται τῆς ταπεινοφροσύνης τὸν ἦχο τῆς ἀντιλογίας.

47. Εἶναι πολλοὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἐπέτυχαν τὴν σωτηρία τους χωρὶς προφητικὰ χαρίσματα καὶ ἐλλάμψεις καὶ θαυματουργίες. Χωρὶς τὴν ταπείνωσι ὅμως κανεὶς δὲν πρόκειται νὰ εἰσέλθῃ

λέγων, καὶ ἐν καιρῷ ἐπαίνων,
καὶ πρὸς βραχὺ τὴν καρδίαν
κινούμενος· ἢ τὴν τῶν λόγων
δύναμιν ἐπιστάμενος, μὴ
πλανηθῆ πεπλάνηται·

40. Μὴ ἡμῖν, Κύριε, μὴ ἡμῖν, ἐν
αἰσθήσει ψυχῆς τινος ἀκήκοα
λέγοντος· ἀλλ' ἢ τῷ ὀνόματί σου
δὸς δόξαν. Ἐγίνωσκε γὰρ τὴν
φύσιν, μὴ ὡς ἔτυχεν ἐξ ἑαυτῆς
ἀβλαβῆ διαμένειν. Παρὰ σοὶ ὁ
ἔπαινός μου ἐν ἐκκλησίᾳ
μεγάλῃ, ἐν τῷ μέλλοντι. Πρὸ
γὰρ ἐκείνου, ταύτην
[εὐφημίαν] ἀκινδύνως φέρειν οὐ
δύναμαι.

41. Εἰ τοῦτο ὄρος, καὶ λόγος, καὶ
τρόπος ἐσχάτης ὑπερηφανίας
καθέστηκε, τὸ τὰς μὴ
προσούσας ἀρετὰς, δόξης χάριν,
ὑποκρίνεσθαι, οὐκ οὖν τοῦτο
τεκμήριον βαθυτάτης
ταπεινοφροσύνης καθέστηκε τὸ
τὰς μὴ προσούσας ἡμῖν αἰτίας
ἐπὶ τινων εὐτελείας χάριν
σηματίζεσθαι. Οὕτως ὁ τὸν
ἄρτον καὶ τὸν τυρὸν μετὰ χειρᾶς
εἰληφώς πεποίηκεν· οὕτως ὁ τὴν
ἑαυτοῦ ἐσθῆτα ἐκδυσάμενος, καὶ
ἀπαθῶς ὁ τῆς ἀγνείας ἐργάτης
τὴν πόλιν περιπολήσας· οὐ
μεριμνῶσιν οἱ τοιοῦτοι
ἀνθρωπίνου προσκόμματος,
λοιπὸν εἰληφότες δύναμιν διὰ
προσευχῆς ἀοράτως πάντας
πληροφορῆσαι. Ὁ τοῦ προτέρου
ἐπιμελούμενος, τοῦ δευτέρου
ἔνδειαν ἐσήμανεν. Ὅπου γὰρ
Θεὸς πρὸς αἵτησιν ἔτοιμος,
πάντα ποιεῖν δυνάμεθα.

42. Θέλε μαῖλλον ἀνθρώπους, καὶ
μὴ Θεὸν λυπεῖν· χαίρει γὰρ ὁρῶν

στὸν νυμφώνα. Διότι τὰ μὲν πρῶτα τὰ
διαφυλάσσει ἢ Δευτέρα, δηλαδὴ ἢ ταπεινώσις, ἐνῶ
ἀντιθέτως τὰ πρῶτα, σὲ ἐπιπολαίους ἀνθρώπους
τὴν ἐξαφάνισαν (τὴν ταπεινώσι).

48. Γιὰ νὰ ταπεινούμεθα, ἔστω καὶ χωρὶς τὴν
θέλησί μας, ὁ Κύριος οἰκονόμησε καὶ τοῦτο:
Κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ βλέπει τὰ τραύματά του,
ὅπως τὰ βλέπει ὁ πλησίον του. Ἔτσι εἴμεθα
ὑποχρεωμένοι νὰ χρεωστοῦμε τὴν θεραπεία μας
ὄχι στὸν ἑαυτόν μας, ἀλλὰ στὸν πλησίον καὶ στὸν
Θεόν.

49. Ὁ ταπεινόνους ἀποστρέφεται μὲ βδελυγμία
τὸ ἰδικό του θέλημα ὡς πεπλανημένο. Καὶ στὰ
αἰτήματά του πρὸς τὸν Κύριον συνηθίζει νὰ
δέχεται μὲ ἀδίστακτη πίστη τὴν γνώση τοῦ
θελήματός Του καὶ νὰ ὑπακούη σ' αὐτό. Ὑπακούει
δὲ στοὺς διδασκάλους του χωρὶς νὰ ἐξετάζη καὶ νὰ
περιεργάζεται τὴν ζωὴ τους, ἀλλὰ ἀναθέτοντας
κάθε φροντίδα του στὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἀκόμη καὶ
μὲ τὸ στόμα τῆς ὄνου ἐδίδαξε στὸν Βαλαάμ τὰ
ἀπαραίτητα (πρβλ. Ἀριθ. κβ' 28).

50. Ὁ ταπεινόνους αὐτὸς μοναχός, καὶ ὅταν ἀκόμη
ὅλα τὰ σκέπτεται καὶ τὰ πράττει καὶ τὰ λέγει κατὰ
Θεόν, καὶ τότε ἀκόμη δὲν δίδει ἐμπιστοσύνη στὸν
ἑαυτό του. Διότι γιὰ τὸν ταπεινὸ τὸ
οἰκειόπιστον εἶναι μέγας σκόλοψ καὶ βάρος,
ὅπως ἀντιθέτως γιὰ τὸν ὑπερήφανο τὸ
ἔτερόλεκτο.

51. Ἐγὼ νομίζω ὅτι μόνο ὁποῖος εἶναι Ἄγγελος δὲν
κλέπτεται ἀπὸ ἀμαρτήματα, δὲν ὑποπίπτει
δηλαδὴ σὲ κανένα ἀμάρτημα, διότι ἄκουσα
κάποιον ἐπίγειο Ἄγγελο νὰ λέγη: «Οὐδὲν ἑμαυτῶ
σύνοιδα, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαίωμα, ὁ δὲ
ἀνακρίνων με Κύριός ἐστι» (Α' Κορ. δ' 4). Γιὰ τὸν
λόγο αὐτὸ ὀφείλομε νὰ κατακρίνωμε συνεχῶς καὶ
νὰ κατηγοροῦμε τοὺς ἑαυτοὺς μας, ὥστε μὲ τὸν
ἐκούσιο ἐξευτελισμὸ νὰ ἀπομακρύνωμε τίς
ἀκούσιες ἀμαρτίες. Διαφορετικὰ θὰ εἶναι
ὅπωςδῆποτε ἄσχημη ἢ λογοδοσία μας γι' αὐτὰ
τὴν ὥρα τοῦ θανάτου.

ἡμᾶς ἀτιμία προστρέχοντας, ἵνα τὴν ματαίαν οἴησιν θλίψωμεν καὶ πλήξωμεν, καὶ ἀπολέσωμεν.

43. Χενιτεία ἀκροτάτη τῶν τοιούτων ἄθλων πρόξενος· μεγάλων γὰρ ὄντως ἐξ οἰκείων φέρειν ἐμπαίζεσθαι. Μὴ θαμβηθῆς ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις· οὐδεὶς γὰρ κλίμακα ὑφ' ἓν ποτε ἀνελθεῖν δεδύνηται.

44. Ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες, ὅτι Θεοῦ μαθηταὶ ἐσμεν, οὐχ ὅτι τὰ δαιμόνια ἡμῖν ὑπακούουσιν, ἀλλ' ὅτι τὰ ὀνόματα ἡμῶν γέγραπται (1000.) ἐν τῷ οὐρανῷ τῆς ταπεινώσεως.

45. Ἡ μὲν ἀκαρπία φύσει εἰς ὕψος τοὺς τῶν λεγομένων κίτρων κλάδους ἀνυψοῦν πέφυκε· κατακαμφθέντες δὲ θᾶπτον καρποφόροι γίνονται. Ὁ νουνεχῶς γνοὺς ἐπίσταται.

46. Κέκτηται ὁ τῆς ὀσίας ταύτης παρὰ Θεῶ βαθμὸς ἐν τριάκοντα καὶ ἐν ἐξήκοντα, καὶ ἐν ἑκατὸν τὴν ἀνάβασιν, καὶ ἐν τῷ ἐσχάτῳ οἱ ἀπαθεῖς, ἐν δὲ τῷ μέσῳ οἱ ἀνδρεῖοι. Ἐν δὲ τῷ πρώτῳ πάντες ἀνελθεῖν δύνανται·

47. ὁ γνοὺς ἑαυτὸν οὐδέποτε ἐμπαίχθεις ἐν τοῖς ὑπὲρ ἑαυτὸν ἐπιχειρήσειεν· ἀλλὰ βέβηκε λοιπὸν τὸν πόδα ἐπὶ τὴν μακαρίαν ταύτην τρίβον.

48. Δεδείκασιν [α]. δεδοίκασιν] ὄρνεις ἰέρακος εἶδος, ἐργάται δὲ ταύτης ἀντιλογίας ἦχον.

49. Ἄνευ μὲν προῤῥήσεων, καὶ ἐλλάμψεων, καὶ σημείων, καὶ

52. Ἐκεῖνος ποὺ ζητεῖ ἀπὸ τὸν Θεὸν πράγματα μικρότερα ἀπὸ ὅ,τι θὰ τοῦ ἄξιζαν, αὐτὸς θὰ λάβῃ ὁπωσδήποτε ἀνώτερά του. Περὶ αὐτοῦ μαρτυρεῖ ὁ τελώνης, ὁ ὁποῖος ζητοῦσε μόνο τὴν συγχώρησι καὶ ἀπεκόμισε ἐπὶ πλέον καὶ τὴν δικαίωσι. Ὁ ληστής πάλιν ἐζήτησε νὰ τὸν ἐνθυμηθῆ μόνο ὁ Κύριος στὴν βασιλεία Του, καὶ ὁμως ἐκληρονόμησε ὁλόκληρο τὸν παράδεισο.

53. Μέσα στὴν δημιουργία δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἀντικρούσης μικρὴ ἢ μεγάλη φωτιά ὅσον ἀφορᾷ τὴν φύσι της. Καὶ στὴν ἀνόθευτη ταπεινοφροσύνη εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατον νὰ ἐναπομείνῃ ἴχνος κάποιας ξένης ὕλης. Ὅσο συνεχίζομε νὰ ἀμαρτάνωμε ἐκουσίως, δὲν ὑπάρχει μέσα μας τοῦτο, ἡ ἀνόθευτη δηλαδὴ ταπεινοφροσύνη. Ὅταν ὁμως ἀμαρτάνωμε ἀκουσίως, αὐτὸ ἀποτελεῖ ἀπόδειξι τῆς παρουσίας της.

54. Γνωρίζοντας ὁ Δεσπότης Χριστὸς ὅτι πρὸς τὴν ἐξωτερικὴ ἐμφάνισι συμμορφώνεται καὶ ἡ ἀφανὴς ἀρετὴ τῆς ψυχῆς, φορῶντας τὸ λέντιό μας ὑπέδειξε μέθοδο γιὰ νὰ βαδίζωμε τὴν ὁδὸ τῆς ταπεινώσεως. Διότι ἡ ψυχὴ ἐξομοιώνεται μὲ ὅ,τι ἀσχολεῖται καὶ λαμβάνει τὸν τύπο καὶ τὴν μορφή αὐτῶν, τὰ ὁποῖα πράττει.

55. Ἡ ἀρχή, (ἡ ἐξουσία), ἔγινε αἰτία ὑψηλοφροσύνης σ' ἓναν Ἄγγελο· ἀλλὰ βεβαίως δὲν τοῦ ἐδόθηκε ἡ ἐξουσία γιὰ νὰ πέσῃ στὴν ὑψηλοφροσύνη.

56. Διαφορετικὰ αἰσθάνεται ὁποῖος κάθεται σὲ θρόνο καὶ διαφορετικὰ ὁποῖος κάθεται στὴν κοπριά. Ἴσως γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ καὶ ὁ μέγας ἐκεῖνος δίκαιος, (δηλαδὴ ὁ Ἰώβ), καθόταν ἔξω ἀπὸ τὴν πόλι ἐπάνω στὴν κοπριά. Τότε ἀφοῦ ἀπέκτησε τὴν τελεία ταπεινοφροσύνη εἶπε ὁλοψύχως: «Ἐφάυλισα ἑμαυτὸν καὶ ἐτάκην· ἤγημαι δὲ ἑμαυτὸν γῆν καὶ σποδόν» (Ἰώβ μβ' 6).

57. Εὐρίσκω ὅτι ἐκεῖνος ὁ Μανασσῆς ἀμάρτησε ὅσο κανεὶς ἄλλος ἄνθρωπος, ἀφοῦ καὶ τὸν Ναὸ τοῦ Θεοῦ καὶ ὁλόκληρη τὴν θρησκεία ἐμόλυνε μὲ τὰ εἰδῶλα. Γι' αὐτὸν καὶ ἂν ἀκόμη ἐνήστευε ὅλος ὁ

τεράτων πολλοὶ τῆς σωτηρίας
τετυχήκασιν· ἄνευ δὲ ταύτης
οὐδεὶς ἐν τῷ νυμφῶνι
εἰσελεύσεται. Τῶν μὲν γὰρ
προτέρων ἢ δευτέρα φύλαξ·
ταύτης δὲ πολλάκις τὰ πρότερα,
ἐν τοῖς κουφοτέροις ἀναιρετικὰ
γεγόνασιν.

50. Ωικονόμησεν ὁ Κύριος πρὸς
τὸ ἡμᾶς καὶ μὴ θέλοντας
ταπεινοῦσθαι καὶ τοῦτο· οὐδεὶς
γὰρ τοὺς ἑαυτοῦ μῶλωπας, ὡς ὁ
πλησίον ὀρᾶν δύναται· διόπερ
ἀνάγκη ἡμᾶς, μὴ ἑαυτοῖς. ἀλλ’
ἐκεῖνῳ τὴν τῆς ὑγιείας χάριν, καὶ
Θεῶ διδόναι·

51. ὁ ταπεινόνους πάντοτε τὸ
ἑαυτοῦ θέλημα ὡς πλάνον
βδελύττεται· καὶ ἐν τοῖς
αἰτήμασιν αὐτοῦ τοῖς πρὸς
Κύριον, πίστει ἀδιστάκτω τὰ
προσῆκοντα μανθάνειν, καὶ
ὑπακούειν πέφυκεν· οὐ τῇ
πολιτείᾳ προσέχων τῶν
διδασκάλων· ἀλλὰ Θεῶ ἀναθεὶς
τὴν μέριμναν, τῷ καὶ δι’ ὄνου ἐπὶ
τοῦ Βαλαὰμ τὰ χρεῖώδη
διδάξαντι. Κἂν ἅπαντα ὁ
τοιούτος ἐργάτης κατὰ Θεὸν καὶ
ποιῇ, καὶ νοῇ, καὶ φθέγγηται,
οὐδ’ οὕτως ἑαυτῷ ἀποδίδωσι·
σκόλοψ καὶ βάρος τῷ ταπεινῷ τὸ
οἰκειόπιστον· ὡσπερ τῷ
ὑπερηφάνῳ τὸ ἑτερόλεκτον.

52. Ἐμοὶ δοκεῖ ἀγγέλου, τὸ μὴ
κλέπτεσθαι ἐφ’ ἁμαρτήμασιν
εἶναι, ἀκούοντι τοῦ ἐπιγείου
ἀγγέλου λέγοντος· Οὐδὲν
ἑμαυτῷ σύννοϊδα· ἀλλ’ οὐκ ἐν
τούτῳ δεδικαίωμα· ὁ δὲ
ἀνακρίνων με, Κύριός ἐστιν·
ὄθεν ὀφείλομεν διηνεκῶς

κόσμος, δὲν θὰ μπορούσε νὰ προσφέρῃ τίποτε πού
νὰ ἀντιστάθμιζε τὰ ἁμαρτήματά του. Ἡ
ταπεινώσις ὁμῶς ἐστάθη ἱκανὴ καὶ ἐθεράπευσε
ὅσα ἦταν σ’ αὐτὸν ἀθεράπευτα.

58. «Ὅτι εἰ ἠθέλησας θυσίαν, ἔδωκα ἄν», λέγει ὁ
Δαβὶδ στὸν Θεόν. «Ὀλοκαυτούμενα σώματα διὰ
νηστείας, οὐκ εὐδοκήσεις· θυσία τῷ Θεῶ» (πρβλ.
Ψαλμ. ν’ 18-19) καὶ τὰ λοιπά. Ὅλοι κατανοοῦν τὴν
σημασία αὐτῶν τῶν λόγων. «Ἠμάρτηκα τῷ
Κυρίῳ» ἐβόησε πρὸς τὸν Θεὸν ἢ μακαρία αὐτὴ
ταπεινώσις γιὰ τὰ ἁμαρτήματα τῆς μοιχείας καὶ
τοῦ φόνου, καὶ ἀμέσως ἤλθε ἢ ἀπάντησις·
«Ἀφείλετο (= ἐσυγχώρησε) Κύριος τὸ ἁμάρτημά
σου» (Β’ Βασ. ιβ’ 13).

59. Δρόμο καὶ ἀφορμὴ γιὰ τὴν ἀπόκτησι αὐτῆς τῆς
ἀρετῆς οἱ ἀείμνηστοι Πατέρες μας ὥρισαν τοὺς
σωματικούς κόπους. Ἐγὼ ἐπὶ πλέον συνιστῶ τὴν
ὑπακοὴν καὶ τὴν εὐθύτητα τῆς καρδίας, πού ἐκ
φύσεως εἶναι ἀντίθετες πρὸς τὴν οἴησι.

60. Ἐὰν αὐτὴ, ἢ ὑπερηφάνεια, μερικούς ἀπὸ
Ἀγγέλους τοὺς μετέβαλε σὲ δαίμονας, ἐκεῖνη, ἢ
ταπεινοφροσύνη, ὅπωςδήποτε μερικούς ἀπὸ
δαίμονας μπορεῖ νὰ τοὺς μεταβάλλῃ σὲ Ἀγγέλους·
γι’ αὐτὸ ἅς ἔχουν θάρρος ὅσοι ἔπεςαν.

61. Ἄς σπεύσωμε καὶ ἅς πυκτεύσωμε μὲ ὅλες μας
τις δυνάμεις νὰ ἀνεβοῦμε στὴν κεφαλὴ καὶ
κορυφὴ τῆς ταπεινοφροσύνης. Ἄν δὲν μπορούμε
αὐτό, ἅς ἀνεβοῦμε τουλάχιστον στοὺς ὤμους τῆς
ἄν καὶ αὐτὸ δὲν μπορούμε νὰ τὸ κατορθώσωμε, ἅς
μὴν χάσωμε τουλάχιστον τὴν ἀγκάλῃ τῆς. Διότι
ὅποιος τὴν χάσῃ καὶ αὐτήν, ἀπορῶ ἂν θὰ μπορέσῃ
νὰ κερδήσῃ τίποτε στὴν αἰωνιότητα.

62. Νεῦρα τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ ὁδοί, ἀλλ’ ὄχι
καὶ σημάδια καὶ ἀποδείξεις, εἶναι ἢ ἀκτημοσύνη, ἢ
ἀφανὴς ξενιτεία, ἢ ἀπόκρυψις τῆς σοφίας, ἢ ἀπλὴ
ὁμιλία, ἢ ζήτησις ἐλεημοσύνης, ἢ ἀπόκρυψις τῆς
εὐγενικῆς καταγωγῆς, ἢ ἐξορία τῆς παρρησίας, ἢ
ἀπομάκρυνσις τῆς πολυλογίας. Τίποτε ἄλλο δὲν
κατώρθωσε ποτὲ μέχρι τώρα νὰ ταπεινώσῃ τόσο
τὴν ψυχὴ, ὅσο ἢ φτώχεια καὶ ἢ ἐπαιτεία. Τότε

ἑαυτοὺς κατακρίνειν καὶ μέμφεσθαι, ἵνα διὰ τῆς ἔκουσίου εὐτελείας, τὰς ἀκουσίους ἀμαρτίας ἀπολογηθῶμεθα [αἰ. ἀπορρίψωμεν]· εἰ δὲ μὴ, πάντως ἐν τῇ ἐξόδῳ χαλεπῶς ὑπὲρ αὐτῶν λογοθετησόμεθα.

53. Ὁ παρὰ τὴν ἑαυτοῦ ἀξίαν τὰ ἐκ Θεοῦ αἰτήματα αἰτούμενος, πάντως τῶν ὑπὲρ ἑαυτὸν τεύξεται· καὶ τοῦτο τελώνης μαρτυρεῖ, ἄφεςιν μὲν αἰτησάμενος, δικαιοσύνην δὲ κομισάμενος· μνήμην μόνην ὁ ληστής ἐκεῖνος ἐν τῇ βασιλείᾳ ἠτήσατο, καὶ ὅλον τὸν παράδεισον πρῶτος ἐκκληρονόμησεν·

54. Οὐκ ἔστιν ἐν τῇ κτίσει μικρὸν καὶ μέγα πῦρ θεάσασθαι τὴν φύσιν· καὶ οὐκ ἔστι ἐν τῇ ἀνοθεύτῳ ταπεινοφροσύνη ὕλης εἶδος ἐναπομεῖναι τὸ σύνολον. Ἔως οὗ ἔκουσίως πταίωμεν, τοῦτο ἐν ἡμῖν οὐ πρόσεστι, καὶ τοῦτο τὸ σημεῖον τῆς παρουσίας αὐτοῦ.

55. Γινώσκων ὁ Δεσπότης τῇ ἔξωθεν διαγωγῇ συσχηματίζεσθαι τὴν τῆς ψυχῆς ἀρετὴν, λαβῶν λεντίον ὑπέδειξεν ἡμῖν μέθοδον ὁδοῦ (1001.) ταπεινώσεως· τοῖς γὰρ τοῦ σώματος ἐπιτηδεύμασιν ἐξομοιοῦται ἡ ψυχὴ, καὶ πρὸς ἅ πράττει, τυποῦται, καὶ πρὸς αὐτὰ σχηματίζεται.

56. Ἀρχὴ ἀγγέλων τινὶ γέγονεν ὑψηλοφροσύνης ὑπόθεσις, οὐ διὰ τοῦτο κομισαμένῳ αὐτήν.

φαίνεται ἡ φιλοσοφία μας καὶ ἡ φιλοθεΐα μας, ὅταν, ἐνῶ μποροῦμε νὰ ὑψώσωμε τὸν ἑαυτό μας, ἀποφεύγωμε ἀνεπιστρεπτὶ τὸ ὕψος.

63. Ἐὰν ἐξοπλίζεσαι καμμία φορὰ ἐναντίον ἐνὸς πάθους, νὰ παίρνῃς ὡς σύμμαχο τούτη τὴν ἀρετὴ. Διότι αὐτὴ «ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον ἐπιβήσεται, καὶ καταπατήσῃ λέοντα καὶ δράκοντα» (Ψαλμ. C' 13), δηλαδή, ὅπως θὰ ἔλεγα ἐγώ, «ἐπὶ ἀμαρτίαν καὶ ἀπόγνωσιν ἐπιβήσεται καὶ καταπατήσῃ τὸν διάβολον καὶ τὸν δράκοντα τοῦ σώματος».

Ἡ ταπεινοφροσύνη εἶναι οὐράνιος ἀνεμοστρόβιλος ποὺ μπορεῖ νὰ ἀνεβάσῃ τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὴν ἄβυσσο τῆς ἀμαρτίας στὰ ὕψη τοῦ οὐρανοῦ. Ἀντίκρουσε ἕνας κάποτε τὸ κάλλος τῆς μέσα στὴν καρδιά του καὶ ἀφοῦ κατελήφθη ἀπὸ θάμβος ἐρωτοῦσε τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς τῆς. Ἐκεῖνη δὲ μὲ ἕνα φαιδρὸ καὶ γαλήνιο μειδίαμα τοῦ ἀποκρίνεται: «Πῶς σπεύδεις νὰ μάθῃς τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς μου, ἐνῶ αὐτὸς εἶναι ἀνώνυμος; Δὲν θὰ σοῦ τὸ φανερώσω, ἕως λάβῃς μέσα σου τὸν Θεόν». Αὐτῷ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

Μητέρα τῆς πηγῆς εἶναι ἡ ἄβυσσος τῶν ὑδάτων· πηγὴ δὲ τῆς διακρίσεως ἢ ταπεινώσεως.

1. Ἡ ἔλαφος ὡς γνωστὸν εἶναι ἀποκλειστικὰ φυτοφάγο ζῷο. Σύμφωνα ὅμως μὲ μία ἐσφαλμένη ἀντίληψιν τῶν ἀρχαίων κυνηγᾷ καὶ κατατρῶει τοὺς ὄφεις (πρβλ. Κλαυδίου Αἰλιανοῦ - β' αἰ. μ. Χ. - Περὶ ζῴων ιδιότητος, Β' 9). Ἐδῶ ἡ Κλίμαξ παρομοιάζει μὲ ὄφεις τὴν κενοδοξία καὶ τὴν ὑπερηφάνεια, καὶ μὲ ἔλαφο τὴν ταπεινοφροσύνη.

2. Οἱ τρεῖς ἀρετές, μετάνοια, πένθος καὶ ταπεινώσις, παρουσιάζονται ἐδῶ ὡς τῆς αὐτῆς φύσεως καὶ οὐσίας, ἀδιαίρετες καὶ ἀχώριστες, ὅπως τὰ πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος.

3. Ὁ πυθμὴν τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης.

4. Ἡ μνήμη τοῦ θανάτου ἢ τῆς Κρίσεως ἢ τῶν

57. Ἄλλως ὁ ἐπὶ θρόνου, καὶ ἄλλως ὁ ἐπὶ κοπρίας καθήμενος διάκειται. Καὶ ἴσως διὰ τοῦτο ὁ μέγας ἐκεῖνος δίκαιος ἐν τῇ κοπρία ἔξω τῆς πόλεως ἐκαθέζετο. Τότε γὰρ τὴν τελείαν ταπεινοφροσύνην κτησάμενος, εἶπεν ἐν αἰσθήσει ψυχῆς· Ἐφάυλισα ἐμαυτὸν καὶ ἐτάκην· ἦγῃμαι δὲ ἐμαυτὸν γῆν καὶ σποδόν.

58. Εὐρίσκω Μανασσῆν ἐκεῖνον ἐν ἀνθρώποις ὡς οὐδέν' ἕτερον [αἰ. οὐδένα τούτων] ἀμαρτήσαντα, καὶ τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ ἐν εἰδώλοις, καὶ πᾶσαν τὴν θρησκείαν μολύναντα· ὑπὲρ οὗ εἰ πᾶς ὁ κόσμος νενήστευκεν, οὐδὲν ἂν ἄξιον ἀντεισενεγκεῖν ἠδύνατο, ἀλλ' ἴσχυσεν ἢ ταπεινώσει ἀνιάτα ἰάσασθαι ἐν αὐτῷ·

59. Ὅτι εἰ ἠθέλησας θυσίαν, ἔδωκα ἂν, τῷ Θεῷ, φησὶν ὁ Δαυΐδ, ὀλοκαυτώματα, σώματα διὰ νηστείας, οὐκ εὐδοκήσεις. Θυσία τῷ Θεῷ, καὶ τὸ ἐξῆς νενόηται πᾶσιν.

60. Ἠμάρτηκα τῷ Κυρίῳ, ποτὲ ἢ μακαρία ταπεινώσεις πρὸς Θεὸν ὑπὲρ μοιχείας καὶ φόνου ἐβόησε, καὶ θᾶπτον ἤκουσε· Κύριος ἀφείλε τὸ ἁμάρτημά σου.

61. Ὅδὸν μὲν ταύτης καὶ ὑπόθεσιν τοὺς σωματικούς κόπους οἱ ἀείμνηστοι ὠρίσαντο Πατέρες· ἐγὼ δὲ λέγω ὑπακοὴν καὶ εὐθύτητα καρδίας, αἱ καὶ φυσικῶς τῇ οἴησει ἀντίκεινται·

62. εἰ ἐξ ἀγγέλων δαίμονάς τινας

παθῶν τοῦ Κυρίου.

5. Τὴν ἡμέρα τῆς λαμπροφόρου Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου.

6. Ἐννοεῖ μᾶλλον τὴν ἐσωτερικὴ αὐτοκατάκρισι, τὸ αἶσθημα ὅτι δὲν ἀξίζουσιν τίποτε οἱ ἐπιτελούμενες ἐνάρετες πράξεις μας. Περὶ αὐτοῦ ὠμίλησε προηγουμένως, στὴν πέμπτη παράγραφο: «Βδέλυγμα πάντα τὰ παρ' ἡμῶν ἐπιτελούμενα ἀγαθὰ λογιζόμεθα».

7. Τὸ ἐν λόγῳ περιστατικὸ ἀναφέρεται στὸν ἀββᾶ Σίμωνα. Ἐρχόταν κάποιος ἐπίσημος ἄρχων νὰ τὸν γνωρίσῃ καὶ νὰ λάβῃ τὴν εὐλογία του. Μόλις τὸ ἐπληροφορήθηκε, τὸν ἀνέμενε ἔξω ἀπὸ τὸ ἐρημητήριό του φορῶντας ἕναν παλαιὸ μανδύα καὶ τρώγοντας ψωμὶ καὶ τυρί. Ὁ ὑψηλὸς ἐπισκέπτης ἀντικρούζοντάς τον ἔτσι ἀπογοητεύτηκε καὶ ἐγύρισε πίσω (βλέπε «Γεροντικόν», ἐκδ. Π. Πάσχου, σελ. 117)

8. Ὑπάρχει ἡ γνώμη ὅτι ἐννοεῖ τὸν ὄσιο Σεραπίωνα. Κατ' ἄλλους πρόκειται γιὰ τὸν ὄσιο Συμεὼν τῆς Ἐμέσης, τὸν διὰ Χριστὸν σαλό.

αὕτη πεποίηκε, πάντως ἐκείνη
καὶ ἐκ δαιμόνων ἀγγέλους
ποιῆσαι δύναται· διὸ οἱ πεσόντες
θαρσεΐωσαν.

63. Σπεύσωμεν πάση δυνάμει,
ἐπὶ τὴν ταύτης κορυφὴν
ἀναβῆναι. Εἰ δὲ μὴ, κἂν
ἐποχηθῆναι τοῖς ὤμοις. Εἰ δέ τι
ὀκλάζομεν, τῶν ἀγκαλῶν γοῦν
αὐτῆς μὴ ἀποπέσωμεν· ὁ γὰρ
ἐκειθεν ἀποπίπτων, θαυμάζω εἰ
ἐπιτεύξεταί τινος αἰωνίου
δωρεᾶς·

66. νεῦρα ταύτης καὶ ὁδοὶ, οὐ
μέντοι καὶ σύμβολα,
ἀκτημοσύνη, ξενιτεία, ἀφανῆς
σοφίας ἀποκρυφή, προφορὰ
ἀποίκιλος, ἐλεημοσύνης ζήτησις,
κρύψις εὐγενείας, παρῶρησίας
ἐξορισμός, πολυλογίας
μακρυσμός·

65. οὐδὲν γὰρ οὕτως ὡς πτωχὴ
κατάστασις καὶ προσαιτῶν
δίαιτα, ψυχὴν ταπεινῶσαι
δεδύνηται πώποτε· τότε γὰρ,
τότε φιλόσοφοι καὶ φιλόθεοι
δεικνύμεθα, ὅτε δυνάμενοι
ὑψοῦσθαι τὸ ὕψος ἀποφεύγομεν
ἀνεπιστροφῶς·

66. εἰ ὀπλίζη ποτὲ κατὰ τινος
πάθους τοῦ οἴου δήποτε, ταύτην
σύμμαχον ἐπίσπασαι· Ἐπὶ
ἀσπίδα γὰρ καὶ βασιλίσκον
(1004.) ἐπιβήσεται, καὶ
καταπατήσει λέοντα καὶ
δράκοντα· ἐγὼ δὲ λέγω, ἐπὶ
ἀμαρτίαν καὶ ἀπόγνωσιν, καὶ
τὸν διάβολον, καὶ τὸν δράκοντα
τοῦ σώματος.

67. Ταπεινοφροσύνη ἐστὶ σίφων

οὐράνιος ἐξ ἄβύσσου
ἀμαρτημάτων εἰς οὐρανὸν
ἀνενέγκαι ψυχὴν δυνάμενος·

68. ἑώρακέ πού τις ἐν τῇ ἑαυτοῦ
καρδίᾳ ταύτης κάλλος· καὶ
θάμβει ληφθεὶς ἠρώτα τοῦ
τεκόντος μαθεῖν τὴν
προσηγορίαν· ἢ δὲ φαιδρὸν αὐτῶ
καὶ γαληνὸν ὑπομειδιάσασα,
φησί· Καὶ πῶς τοῦ ἐμὲ
γεγεννηκότος τὸ ὄνομα μαθεῖν
ἐπείγῃ, καὶ οὗτός ἐστι
ἀνώνυμος; Οὐ μὴ σοι τοῦτο
λέξω, ἕως οὗ Θεὸν κτήσῃ. Αὐτῶ
ἢ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων. Ἀμήν.

Πηγῆς μὲν μήτηρ ἄβυσσος
καθέστηκε· διακρίσεως δὲ πηγὴ
ταπείνωσις.